

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Utomhuspedagogisk lärmiljö i förskolan

En kvalitativ studie om pedagogers attityd till utomhuspedagogik

Pernilla Bergqvist

”Inriktning/specialisering/LAU390”

Handledare: Ivar Armini

Examinator: Björn Haglund

Rapportnummer: HT11-2920-001

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Utomhuspedagogisk lärmiljö i förskola.

Författare: Pernilla Bergqvist

Termin och år: Hösttermin 2011

Kursansvarig institution: LAU390: Sociologiska institutionen

Handledare: Ivar Armini

Examinator: Björn Haglund

Rapportnummer: HT11-2920-001

Nyckelord: Utomhuspedagogik, lärmiljö, förskola, pedagoger

Sammanfattning:

I denna uppsats undersöks pedagogers attityder till utomhuspedagogik. I förskolan har man idag många möjligheter att använda utomhuspedagogik i utomhusmiljön. Problemet är att pedagogerna väljer att använda utemiljön som fri rum, där man inte behöver planera pedagogisk verksamhet. Utomhuspedagogik är ett komplement till inomhuspedagogiska aktiviteter, som forskningen visar kan hjälpa till att uppnå strävansmålen i läroplanen. Undersökningen kommer fram till att pedagoger vill använda sig av utomhuspedagogik, men att de behöver mer kunskap i hur man skapar och använder lärmiljöer utomhus.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	5
2. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	5
3. TIDIGARE FORSKNING (TEORETISK ANKNYTNING)	6
3.1 UTOMHUSMILJÖN ISTÄLLET FÖR INOMHUSMILJÖN	6
3.1.1 <i>Definition</i>	6
3.1.2 <i>Syfte och mål</i>	7
3.2 SITUERAT PRAKTISKT LÄRANDE ISTÄLLET FÖR ABSTRAKT	7
3.2.1 <i>Lärandeprocess</i>	7
3.2.2 <i>Situerat lärande</i>	8
3.2.3 <i>Kroppsliga och sinnliga upplevelser</i>	9
3.3 NATURLIG MILJÖ ISTÄLLET FÖR ARTIFICIELL MILJÖ	10
3.3.1 <i>Naturlig miljö</i>	10
3.3.2 <i>Lärandemiljö</i>	10
3.3.3 <i>Artificiell miljö</i>	12
3.4 BARNETS UTVECKLING I UTOMHUSMILJÖ	12
3.4.1 <i>Barnets utveckling</i>	12
3.4.2 <i>Hälsa</i>	14
3.4.3 <i>Gården</i>	14
3.4.4 <i>Samspel</i>	15
3.5 PEDAGOGENS ARBETSSÄTT I UTOMHUSPEDAGOGIK	15
3.5.1 <i>Meningsfulla lärandesituationer</i>	15
3.5.2 <i>Planering</i>	16
3.5.3 <i>Förhållningssätt</i>	17
3.5.4 <i>Dialog och medupptäckare</i>	17
3.6 PROBLEMATIK	18
4. DESIGN, METODER OCH TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	19
4.1 <i>ANSATS</i>	19
4.2 <i>KVALITATIV METOD</i>	19
4.3 <i>ENKÄTER SOM DATAINSAMLINGSMATERIAL</i>	19
4.4 <i>URVAL</i>	19
4.5 <i>GENOMFÖRANDE OCH ANALYS AV DATAINSAMLING</i>	20
4.6 <i>ETISKA ASPEKTER</i>	21
4.7 <i>TILLFÖRLITLIGHET OCH GILTIGHET</i>	21
5. RESULTATREDOVISNING	22
A. VAD INNEBÄR UTOMHUSPEDAGOGIK FÖR DIG I DIN YRKESROLL?	22
A.1 <i>Pedagogens förhållningssätt</i>	22
A.2 <i>Barnets utveckling</i>	23
A.3 <i>Lärandesituationer</i>	23
A.4 <i>Naturlig miljö</i>	24
A.5 <i>Planering</i>	25
B. HUR ANVÄNDER DU PEDAGOGIKEN UTOMHUS?	25
B.1 <i>Dialog och medupptäckare</i>	25
B.2 <i>Kroppsliga och sinnliga upplevelser</i>	26

<i>B.3 Naturens resurser</i>	27
C. PLANERAR DU AKTIVITETER FÖR UTOMHUSMILJÖ?	27
<i>C.1 Skogen, gården och fri lek</i>	27
<i>C.2 Aktiviteter</i>	29
<i>C.3 Nej. Varför?</i>	29
D. VAD ANSER DU ATT BARNEN SKA ELLER KAN LÄRA SIG I UTOMHUSMILJÖN?	30
<i>D.1 Lärandemiljö</i>	30
<i>D.2 Naturens miljö och material</i>	30
<i>D.3 Allt barnen kan lära sig inne</i>	31
E. DOKUMENTERAS AKTIVITETERNA I UTOMHUSMILJÖN?	31
<i>E.1 Fotografering</i>	31
<i>E.2 Reflektion</i>	32
<i>E.3 Barns deltagande</i>	32
<i>E.4 Dokumentation</i>	32
<i>E.5 Planering</i>	33
F. HUR KAN DU ANVÄNDA GÅRDEN SOM LÄRMILJÖ?	33
<i>F.1 Gården och material</i>	33
<i>F.2 Pedagogens delaktighet</i>	34
<i>F.3 Barnets utveckling</i>	35
G. VAD TYCKER DU KAN FÖRBÄTTRAS FÖR ATT ANVÄNDA UTOMHUSMILJÖN SOM LÄRMILJÖ?	35
<i>G.1 Pedagogens förhållningssätt</i>	35
<i>G.2 Arbetslagets uppgifter</i>	36
<i>G.3 Lärmiljö</i>	37
<i>G.4 Förstörelse</i>	38
5 SLUTDISKUSSION	38
<i>RESULTATDISKUSSION</i>	38
<i>SYNLIGGÖRA UTOMHUSMILJÖN I DEN PEDAGOGISKA VERKSAMHETEN</i>	38
<i>PEDAGOGERNAS ATTITYD TILL UTOMHUSPEDAGOGIK</i>	39
<i>UTOMHUSMILJÖ SOM LÄRANDEMILJÖ</i>	41
<i>PERSONLIG REFLEKTION</i>	42
<i>FÖRSLAG PÅ VIDARE FORSKNING</i>	42
<i>TACK</i>	43
6 REFERENSER OCH REFERENSLISTA	44
7 BILAGA	46

1. Inledning

Studien handlar om att undersöka pedagogers attityd till utomhuspedagogik, och hur man i tidigare forskning definierar innebörden av begreppen utomhuspedagogik och utomhusdidaktik. Vad är begreppen bra för och hur medvetna är pedagogerna om att använda utomhusmiljön som lärmiljö? Vad innebär utomhuspedagogik för pedagogerna i verksamheterna och anser de att de använder sig av och planerar aktiviteter för utomhusmiljöer? Enligt forskningen kan man via utomhuspedagogik uppfylla de krav och strävansmål som finns i läroplanerna. Utomhuspedagogik svarar mot de här målen i *Lpfö* (utbildningsdepartementet 1998 reviderad 2010) ”Verksamheten ska ge utrymme för barnens egna planer, fantasi och kreativitet i lek och lärande såväl inomhus som utomhus. Utomhusvistelsen bör ge möjlighet till lek och andra aktiviteter både i planerad miljö och i naturmiljö” (s.7). Utifrån min erfarenhet används inte gården och utomhusmiljön lika ofta till planerade aktiviteter som till så kallad fri lek. Pedagogernas medvetenhet och engagemang när det handlar om att använda utomhuspedagogik i verksamheten är därför det centrala för denna studie. Pedagogerna som deltar i undersökningen är verksamma i olika förskolor med olika inriktningar. Eftersom det är de olika pedagogernas attityd till utomhuspedagogik som är i fokus, är det inte relevant att ha med bakgrund om och i vilka områden förskolorna ligger. I *Lpfö* (utbildningsdepartementet 1998 reviderad 2010) står det att:

Barnen ska få möjligheter att utveckla sin förmåga att iaktta och reflektera. Förskolan ska vara en levande social och kulturell miljö som stimulerar barnen att ta initiativ och som utvecklar deras sociala och kommunikativa kompetens. Barnet ska också ha möjlighet att enskilt fördjupa sig i en fråga och söka svar och lösningar. (s.6)

Pedagogerna använder gården och utomhusmiljön som fria lekutrymmen där barnen själva bestämmer vad de ska göra. Jag blev därför nyfiken på att få en inblick i pedagogernas attityd och hur medvetna de är när det handlar om att använda utomhusmiljön som lärmiljö. Och om de anser att utomhuspedagogiken kan komplettera de lärmiljöer som används idag. Pedagogernas attityder och engagemang avspeglar sig i verksamheten och deras förhållningssätt skapar lärmiljöerna i förskolorna. Jag är intresserad av att själv använda mig av utomhusmiljön i mitt kommande pedagogiska arbete. Och är därför nyfiken av att ta reda på vad pedagoger i verksamheterna tänker och tycker om att använda utomhuspedagogik.

Barngrupperna idag är stora enligt många pedagoger och det ses som problem eftersom många lokaler inte är anpassade för de stora barngrupperna. Att synliggöra utomhuspedagogiken som ett sätt att utvidga inomhusverksamheten, är min ambition med denna studie. Att pedagoger i förskolorna ser fördelen med att kombinera olika lärmiljöer och tillsammans utveckla verksamheten så att utomhuspedagogiken är lika viktig och naturlig som inomhuspedagogiken.

2. Syfte och frågeställning

Under den verksamhetsförlagda utbildningen har jag genom observationer i utomhusmiljön sett hur pedagogerna använder den lärmiljön till så kallad fri lek för barnen. Därför vill jag ta

reda på vad pedagogerna har för attityd och hur de ser på utomhuspedagogik som ett arbetssätt i verksamheten. Pedagogernas attityder ställs mot vad forskningen säger om utomhuspedagogik.

- Vad innebär utomhuspedagogik enligt tidigare forskning?
- Hur ser pedagogernas attityder ut gentemot sättet att praktisera i utomhusmiljön?
- Hur medvetna är pedagogerna om lärmiljöerna i utomhusrummet?

3. Tidigare forskning (teoretisk anknytning)

I det här kapitlet kommer jag att utifrån den teoretiska forskningen att definiera begreppen vad utomhuspedagogik och utomhusdidaktik är. Och hur det situerade och abstrakta lärandet ser ut i utomhusmiljön. Vad den naturliga och den artificiella miljön ger i lärandeprocesserna. Samt på vilket sätt barnen lär sig, vad pedagogerna har för roll och vilka problem man kan möta.

3.1 Utomhusmiljön istället för inomhusmiljön

Att använda utomhusmiljön istället för inomhusmiljön har många fördelar, men man behöver även inomhusmiljön för att optimera lärandesituationerna. I detta avsnitt kommer utomhuspedagogik och utomhusdidaktik som begrepp att förklaras närmare. Jag kommer även att gå in på syfte och mål med utomhusmiljön samt utomhusmiljön som lärandemiljö.

3.1.1 Definition

Att definiera begreppet utomhuspedagogik och utomhusdidaktik i en mening är inte enkelt eftersom begreppen är så breda. Enligt Anders Szczepanski (2007) är utomhuspedagogikens kärna de förstahandserfarenheter man får av att uppleva nya platser och områden, som sker utomhus i interaktion med de textbaserade verksamheterna. ”Didaktik betyder konsten att lära andra” (Szczepanski 2007:25). Utomhusdidaktik och utomhuspedagogik kompletterar varandra, genom att pedagogiken innebär det teoretiska lärandet och didaktiken innebär det praktiska lärandet där individens sinnliga erfarenheter står i fokus. Möjligheten är att individen upplever och utvecklar sina erfarenheter när lärandet stimuleras.

Utomhusdidaktikens uppgift är att hitta och utforska miljöer där samspel mellan känslor, sinnesintryck och reflektion blir en del av lärandet (Lars Owe Dahlgren & Anders Szczepanski 2004). I de textbaserade verksamheterna finns en kunskapskälla som är användbar i utomhuspedagogiken, att få läsa, sedan uppleva och dra slutsatser i den lärandeprocess man är i skapar nya erfarenheter och kunskaper. Därför bör både inomhus – och utomhusperspektivet vara i växelverkan med varandra. Att skapa en verksamhet där de pedagogiska möjligheterna utomhus upptäcks och utforskas i samverkan med den teoretiska bildningen är utvecklande för barnens erfarenheter och kunskaper (Dahlgren & Szczepanski 2004). De anser att om man bara använder den pedagogiska verksamheten inomhus, hindras många lärandesituationer som i uterummet kan skapa helheter och sammanhang, som man inte kan få genom att bara använda sig av det teoretiska lärandet.

3.1.2 Syfte och mål

Ett syfte med undervisning utomhus är den inspiration, autenticitet och individuella upplevelse man får av att möta olika innehåll i den kultur som man lever i, kan enligt Dahlgren och Szczepanski 1997 som refereras av Dahlgren och Szczepanski (2004), underlätta inlevelsen i lärandesituationen. Meningen med utomhuspedagogik är att man genom kroppen får igång tankarna (Szczepanski 2007), han menar att aktiviteter är bra för hälsan och att lärande även hör ihop med hälsa. För att skapa lärandesituationerna skriver Petter Åkerblom (2008), att det är verksamheten som har ansvaret för att barnen både inomhus och utomhus har möjlighet att vidareutvecklas. Där de kan och får skapa både sociala och fysiska förutsättningar för sitt individuella lärande. I *Lpfö* (utbildningsdepartementet 1998 reviderad 2010) står det att "Förskolan ska erbjuda barnen en trygg miljö som samtidigt utmanar och lockar till lek och aktivitet. Den ska inspirera barnen att utforska omvärlden" (s.6). Tora Grindberg och Greta Langlo Jagtöjen (2000) nämner att när barnen känner trygghet och får egen tid att utforska närmiljön, öppnas möjligheter till att barnen gärna deltar i den sociala gemenskapen. De menar att barnen i interaktion med andra barn och vuxna, ger lärmiljöer där erfarenheter och kunskaper utbyts i många olika situationer. Barnets möjligheter är att utveckla sina olika individuella sidor genom att få pröva på olika roller och därmed utveckla sin självbild och en trygghet för att möta andra situationer.

I läroplanen finns det strävansmål, och enligt Gunilla Ericsson (2004) kan man använda utomhuspedagogik som en resurs för att ge barnen en förståelse för olika sammanhang och se delarna skapa helheter. I *Lpfö* (utbildningsdepartementet 1998 reviderad 2010) står det att "verksamheten ska vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar. Förskolan ska erbjuda barnen en god pedagogisk verksamhet, där omsorg, fostran och lärande bildar en helhet" (s.5). Det handlar inte om att barnen ska få kunskaper om naturen utan att man med hjälp av utomhuspedagogik kan förstärka barnens inläring i alla olika ämnen (Per Hedberg 2004). Han menar att för pedagogen gäller det att man kan koppla det som lärs just nu till att skapa meningsfulla utomhusaktiviteter.

3.2 *Situerat praktiskt lärande istället för abstrakt*

Situerat lärande sker i de olika situationer man befinner sig i och det abstrakta lärandet sker i konstruerade miljöer. I detta avsnitt kommer det situerade och abstrakta lärandet att beskrivas, och hur lärprocessen ser ut i utomhuspedagogik. Att vistas i olika situationer och kontexter ges barnen möjlighet att få uppleva olika sätt att lära i utomhuspedagogiken. Det finns många miljöer som är konstruerade, alltså färdiga lärmiljöer som ibland inte kan ge den naturliga förståelsen för lärandeprocessen.

3.2.1 **Lärandeprocess**

Utomhuspedagogiken är ett sätt att lära, med ett innehåll och en plats där lärandet sker (Dahlgren 2007). När man skapar situationer där de naturliga sambanden mellan kunskapens olika synsätt, identitet och plats samt mellan individens känsla och tanke, utvecklas ett växelspel emellan den teoretiska bildningen och den sinnliga erfarenheten som är optimalt för lärandet. "Uterummet blir ett *sätt att lära*, på samma gång *objekt för lärandet*, och en del av

lärprocessen. Det vill säga att barn och pedagoger i lärprocessen reflekterar kring delar och helheter både utomhus och inomhus” (Szczepanski 2007:14). Man behöver ta temat eller ämnet och flytta lärandeprocesserna till andra kontexter (Dahlgren & Szczepanski 2004), de menar att barnen reflekterar, får nya erfarenheter och utvecklas i de olika kontexterna. Vidare skriver de att när barnen upplever delarna i lärandeprocessen, så skapar de sammanhang och bildar en helhet, barnen får en djupare förståelse av de grundläggande begreppen som används i lärandesituationen. Ericsson (2004) beskriver att möjligheten till att stärka barnens självbild, relationer och roller i gruppen ökar i lärandesituationen. Hon menar att i verksamhetens traditionella lärandeum är barnens roller i barngruppen tydliga. Barn som inte riktigt får plats kan i andra kontexter få visa sina kunskaper och erfarenheter, därmed få andra roller i gruppen som stärker deras självbild.

Den tysta kunskapen som inte är formulerad än bär vår kultur i sinnet för proportioner, i dofterna, i rytmerna, i språkets rikedom och i muskelns spänning (Dahlgren & Szczepanski 2004). De menar att kunskap i undervisningen utomhus inte bara blir ett lärande som kan formuleras i text utan att lärandet även blir en del av den tysta kunskapen. Vidare hänvisar de till Piaget (1971) om ”hur den mänskliga hjärnan inte är tänkt att kunna bearbeta abstrakta begrepp förrän ”konkreta” kunskaper om kroppen, omvärlden och dess fysiska krafter blir en del av lärandeprocessen” (s.18). De skriver att man kan se lärandeprocessen som en resa som skapar ny kunskap. Vidare menar de att lärandet sker och utvecklas när man får nya erfarenheter från sina tidigare kunskaper i interaktion med en kontext som inte är strukturerad. Lärandet är en process som är levande och där individen själv aktivt skapar kunskap genom sina erfarenheter, som ligger till grund för det egna växandet.

Varje gång en ny kunskap kan förstärka den redan befintliga kunskapen har man hittat fler dimensioner av lärandet (Hedberg 2004), han menar att man kan samla fakta genom att man bland annat använder sig av sina sinnen. Även Ingrid Pramling Samuelsson och Sonja Sheridan (1999) nämner utveckling av ny kunskap, de skriver att barn behöver vistas i och uppleva olika sammanhang där de lär i interaktion med andra och ser olika mönster i kommunikationen med både människor och andra saker. Pia Williams (2006) beskriver att barnen i samspel med varandra formar olika kontexter som de ingår i, samtidigt som situationerna skapar barnens sätt att vara. Hon menar att man inte kan skilja utvecklingen av lärandet ifrån situationen där barnen befinner sig. Barnens tidigare kunskaper och erfarenheter möter nya sammanhang i utomhuspedagogiken (Ericsson 2004), hon menar att barnen får erfarenheter och kunskaper från andra verksamheter än skolans värld. Vidare anser hon att dessa kunskaper och erfarenheter kan i användandet av utomhuspedagogik komma fram och delas med de andra barnen i gruppen.

3.2.2 Situerat lärande

Barn hamnar i olika situationer och i de situationerna sker lärandet utifrån barnets sociala och kulturella bakgrund (Ingrid Carlgren 1999), lärandet är alltså situationsberoende, men lärandet är inte något som kan göras enskilt utan sker tillsammans i sociala interaktioner. Hon skriver inte direkt om utomhusmiljön men man kan koppla hennes sätt att se, att det situerade lärandet är en del av den pedagogiska verksamheten. Lärandet sker i interaktion med andra

och i sociala verksamheter oavsett om det är i inomhusmiljö eller utomhusmiljö. Människan utvecklas i interaktion med andra människor beskriver Iann Lundegård (2004), där vi tillsammans indirekt eller direkt utvecklar våra kunskaper och erfarenheter. ”Lärandet är i sina bästa stunder ett växelspel mellan erfarenhet och reflexion, mellan iakttagelse och teoretiserande, mellan handling och tanke” (Dahlgren 2007 s.48). I växelspellet mellan individen, dess sociala samspel och fysiska omgivning, sker ett lärande där en bild av verkligheten skapas av oss människor. Kommunikationen mellan människor sker inte bara genom det verbala som utgör ca 15 % av all kommunikation beskriver Szczepanski (2007), utan det betyder att ca 85 % sker genom kroppsspråk, smak, lukt och känsel. Han menar att när man använder närmiljön som läromedel kan man kommunicera med hjälp av sina sinnen och sin kropp, man får ett annat sätt att lära sig. Till exempel lär man sig hur man kommunicerar med miljön och hur man tolkar landskapet man befinner sig i.

3.2.3 Kroppsliga och sinnliga upplevelser

Det är skillnad mellan att känna och uppleva närmiljöns delar och helheter genom sinnen och att känna till det som man får genom den teoretiska bildningen (Britta Brügge & Anders Szczepanski 2002). De menar att den individuella kroppsliga upplevelse man skapar i undervisningen utomhus öppnar för nya ramar där inlevelse och motivation till lärandet skapar meningsfullhet. Ur en pedagogisk syn inbegriper utomhuspedagogiken användning av kunskaper i stor utsträckning (Dahlgren 2007). Han menar att dialoger som sker barnen emellan, och mellan pedagoger och barn om hur, vad och varför man till exempel bygger ett vindskydd eller lagar mat över öppen eld, är en viktig del av lärandeprocessen i utomhuspedagogik.

Att ta med sig böckerna ut för att använda naturen som en sittplats är inte utomhuspedagogiskt (Hedberg 2004). Han menar att vem som helst kan ta med en bok ut i naturen, men att använda utomhuspedagogik innebär att lärandet sker genom kroppslig och sinnliga upplevelser. I *Lpfö* (utbildningsdepartementet 1998 reviderad 2010) står det att ”arbetslaget skall ge barn möjlighet att lära känna sin närmiljö och de funktioner som har betydelse för det dagliga livet samt få bekanta sig med det lokala kulturlivet” (s.12). Lars-Åke Kernell (2002) nämner att synen på undervisningen förändrats från att bestå av objektiva sanningar och fakta där man förmedlat lärandet genom böcker till att se att lärandet i sociala interaktioner utvecklar kunskaper. Han menar att det är individens upplevelse och inte den totala sanningen som är viktigt i undervisningen. Vidare beskriver han att för pedagoger innebär det att man erbjuder barnen olika kontexter där de får uppleva med sina sinnen och sin kropp för att utveckla sin individuella kunskap.

I utomhuspedagogisk undervisning får barnen nya kunskaper och erfarenheter genom att de upplever lärandesituationen med hela kroppen, de lär sig att se delarna till helheten om man interagerar inomhuspedagogik med utomhuspedagogik. Utomhusmiljön ger enligt Dahlgren (2007), ur ett lärandeperspektiv möjlighet till sammansatta sinnesintryck. Dahlgren och Szczepanski (2004) menar att i lärandesituationen används de fem sinnen; lukt, syn, känsel, hörsel och smak, att uppleva med hela kroppen skapar en djupare kunskap inom kunskapsområdet. Att använda utomhusmiljön ger barnen möjlighet att genom kroppsliga och

sinnliga upplevelser få en djupare och bredare kunskap i lärandesituationen. Att sinnen används och lyfts fram i utomhusmiljön är en fördel (Brügge & Szczepanski 2002). För att utveckla förståelsen för begrepp behöver barnen bli berörda och lära i vardagliga sammanhang beskriver Szczepanski (2007), han menar att vi måste *gripa för att begripa*. Barnen behöver använda de fem sinnen och kroppen i sin lärprocess, och ett sätt att se på det är att integrera huvudet, hjärtat och handen (Dahlgren & Szczepanski 2004). Även minneskapaciteten ökar när man i lärprocessen använder och stimulerar de sinnliga intrycken (Szczepanski 2007). Det de skriver är att barnens kunskaper blir bredare och att lärandet sätter sig i kroppen när de får uppleva lärandesituationerna med sina sinnen.

3.3 Naturlig miljö istället för artificiell miljö

I detta avsnitt beskrivs den naturliga och artificiella miljön som olika lärandemiljöer. Att använda både naturlig och konstruerad miljö ger barnen möjligheter att få vistas i variationsrika lärandemiljöer.

3.3.1 Naturlig miljö

Att människor blir miljömedvetna nämner Ammi Wohlin (2004), hon menar att det handlar om förförståelse till naturen och dess kretslopp. Men även som människa kunna växa och skapa nya kunskaper och erfarenheter. Den naturliga miljön är ostrukturerad och ger barnen möjlighet till att möta oväntade miljöer beskriver Brügge och Szczepanski (2002), det skapar unika och situationsbundna men samtidigt en lärandeprocess som är föränderlig. Det värdefulla som utomhuspedagogiken bygger på är lärandet i autentiska miljöer som för med sig kvalitét i kunskaperna (Dahlgren 2004). De menar att lärandet i närmiljön blir realistiskt när barnen får en chans att använda sina kunskaper i de miljöer där de behövs, till exempel för att planera en lunch kan man besöka en lokal lantbruksgård samt gå till affären för att se vad olika produkter kostar och var de kommer ifrån. Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) nämner att barnet som utvecklas i en miljö med olika variationer har lättare att generalisera och ändra sin förståelse till något som ännu är okänt. De menar att barnen lär sig att se vad kunskaperna kan användas till även om de inte har ställts inför de utmaningarna eller situationerna ännu.

3.3.2 Lärandemiljö

Utemiljön erbjuder en variationsrik lärandemiljö beskriver Brügge och Szczepanski (2002), där barn får möjlighet till olika utmaningar och tillfällen att utveckla sitt samarbete och sin sociala kompetens på ett sätt som inomhusmiljön inte kan erbjuda. De skriver även att utomhusmiljön är en resurs för lärandet om undervisningen sker genom ständig kontakt med den kultur och natur som man möter. Aktiviteter som är inne tar upp mindre utrymme nämner Grindberg och Langlo Jagtöjen (2000), de skriver att barn behöver vistas i både inne- och utemiljöer, där de kan träna både grovmotorik och finmotoriken. Utemiljön är inte bara synonymt med begreppet naturlandskap beskriver Dahlgren och Szczepanski (2004), utan innefattar även stadslandskap, landsbygd och industrilandskap där alla människor lever och skapar sina liv. De menar att vi människor hör till landskapet och bildar kulturlandskapet vi lever i, man kan säga att landskapet är den verksamheten där vi är. Vidare skriver de att utomhuspedagogiken och utomhusdidaktiken bör användas som komplement i den dagliga

pedagogiken, precis om man använder specialpedagogik i verksamheten. De belyser att utomhuspedagogiken är lika viktig som specialpedagogik i verksamheten, barnen behöver olika lärmiljöer för att få en djupare och bredare kunskap inom ämnesområdena. Åkerblom (2008) skriver att barn behöver använda den fysiska miljön för att kunna behärska och förstå den kultur och värld som de lever i. Han menar att barnen behöver uppleva med kroppen för att utveckla sitt motoriska och kognitiva lärande i en fysisk miljö.

I den ordinarie verksamheten behöver utemiljön vara en del av lärandeprocessen, om barnets självbild ska stärkas och växa (Ericsson 2004). I *Lpfö* (utbildningsdepartementet 1998 reviderad 2010) står det att ”verksamheten ska bidra till att barnen utvecklar en förståelse för sig själva och sin omvärld. Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra grunden för den pedagogiska verksamheten” (s.9). Att använda uterummet kan stärka många barn som anser att de inte passar in i den traditionella lärmiljön inomhus beskriver Ericsson (2004), eftersom i en kontext som inte ändras är man fast i den rollfördelning som skedde när man först blev en grupp. Hon menar att när man förändrar och bryter det traditionella mönstret skapas nya mönster i de sociala interaktioner i den nya miljön, det kan synliggöra barns olika färdigheter och andra kompetenser som är dolda inom verksamhetens fyra väggar. Verksamheten bör erbjuda olika lärmiljöer, som både är informella och formella där olika kompetenser kommer till användning i sin rätta miljö (Anna Klerfelt 1999).

I *Lpfö* (utbildningsdepartementet 1998 reviderad 2010) står det att ”förskolan ska ta hänsyn till att barn lever i olika livsmiljöer och att barn med de egna erfarenheterna som grund söker förstå och skapa sammanhang och mening. De vuxna ska ge barnen stöd i att utveckla tillit och självförtroende” (s.6). När barnen är förtrogna med utemiljön utvecklar de respekt till sin omgivning det sker i och med att barnen vistas i utemiljön ofta och som en naturlig del av verksamheten (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999). De menar att genom de sinnliga erfarenheterna barnen får skapas en förtrogenhetskunskap, det handlar om att barnen agerar utifrån sina känslor och hur de anar att man kan lösa olika problem.

Närmiljön är viktig både för små och stora barn skriver Pramling Samuelsson och Sheridan (1999), för att barn utvecklar sin självständighet när de gör framsteg och övervinner olika svårigheter som de möter i olika slags miljöer. I *Lpfö* (utbildningsdepartementet 1998 reviderad 2010) står det att ”förskolan skall sträva efter att varje barn utvecklar sin motorik, koordinationsförmåga och kroppsuppfattning samt förståelse för vikten av att värna om sin hälsa och sitt välbefinnande” (s.10). Utvecklingen av barnens koordinationsförmåga, kroppsuppfattning och grovmotorik sker, genom att utemiljön erbjuder barn olika hinder såsom cykling, klättra i träd eller gå en skogspromenad där det finns rötter och stenar man måste ta sig över (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999). De nämner att den miljö som verksamheten befinner sig i ger ett budskap om vad som förväntas av barnen och hur utvecklingen kan se ut. Vidare skriver de att i utemiljön kan man koppla den teoretiska kunskapen till de olika sammanhang och områden kunskapen kan användas i. De menar att i utemiljön skapas den praktiska kunskapen genom upplevelser och barnen får då ett annat perspektiv på kunskapen.

3.3.3 Artificiell miljö

Traditionen i verksamheterna idag är till största del teoretisk och sker inomhus enligt Håkan Strotz och Stephan Svenning (2004), därför bör pedagoger kunna koppla undervisningen till den verklighet som finns utanför verksamheten för att på ett tydligt, nära och konkret sätt bilda helheter i lärandet. Att undervisning oftast sker inomhus är något som Brügge och Szczepanski (2002) nämner, de påpekar vikten av utomhuspedagogik som stimulerar barnens behov av att röra på sig och deras sinnliga erfarenheter. Ett annat problem som Carlgren (1999) beskriver är att inomhusmiljön inte har lika tillåtande autentisk aktivitet som utomhusmiljön kan erbjuda. Hon menar att de teoretiska uppgifter som barnen lär sig i inomhusmiljön, blir kunskaper som barnen inte kan använda i närmiljön utan bara i verksamheten.

Utomhusmiljön är en miljö där man på olika sätt kan arbeta pedagogiskt, genom att använda olika perspektiv (Brügge & Szczepanski 2002). De påpekar vikten av att ta tillvara på de olika perspektiv som finns i barngruppen då utomhusmiljön inte är en naturlig vistelseplats för alla barn. De nämner även att det är genom rörelse som kroppen får igång tanken, och förutsättningarna för att skapa aktiva miljöer är genom att använda utomhuspedagogik. Williams (2006) nämner det sociokulturella perspektivet på kunskap, där barnens delaktighet i utformningen av lärandemiljön är en viktig del för att deras förhållningssätt till lärandet ska vara positivt.

Förskoleverksamheten har idag många möjligheter till att erbjuda barnen fysiska aktiviteter (Grindberg & Langlo Jagtöjen 2000). De menar att gården på förskolan inbjuder barnen till aktiviteter som är fysiska genom olika anordningar som är lämpade för barn i verksamheten, och där de utmanas att klättra, balansera, odla och åka rutschkana. Vidare skriver de att man i förskolan även har möjlighet att promenera utanför den artificiella miljön som finns på gården till miljöer som är mer naturliga. Som till exempel ett skogsområde eller andra ytor utomhus som passar barnens ålder och deras utveckling för att utmaningarna inte skall blir för svåra för barnen att klara men inte heller för lätta.

3.4 Barnets utveckling i utomhusmiljö

I avsnittet kommer barnets utveckling i utomhuspedagogiska miljöer att tas upp. Att deras hälsa påverkas positivt, hur viktigt det är med trygghet på gården och att barnen utvecklas i samspel med varandra och med pedagoger.

3.4.1 Barnets utveckling

Ett annat begrepp som används är naturskola, det innebär att grunden för lärandet är barnens individuella sinnesintryck och upplevelser och att processen äger rum utomhus (Hedberg 2004). Han menar att i naturskolan är nästan alla aktiviteter och lärandesituationer lagda i utemiljön, för att låta barnen uppleva och få en förståelse för delarna i lärandeprocessen för att bilda en helhet. Att vara ute tillräckligt mycket är viktigt för att man ska kunna ta till sig ny kunskap genom den sinnliga och tysta kunskapen (Wohlin 2004). Även Ericsson (2004) påpekar att det som krävs är att barnen får en utevana som de bara kan få genom att vistas i utomhusmiljön regelbundet under alla årstider och vid olika väderlekar. Det både Wohlin och

Ericsson anser, är att barnen behöver känna en trygghet i utemiljön för att de ska kunna utveckla sina erfarenheter och få nya kunskaper.

Barn är olika och behöver därför variation i sitt sätt att lära sig nya saker enligt Strotz och Svenning (2004), för att utveckla sin kunskap och förståelse för att kunna bemöta andra som lär på andra sätt. Att variera arbetssätten i verksamheten är värdefulla eftersom barnen har olika sätt att lära sig saker. Kernell (2002) nämner begreppet kompetens som han beskriver sker i den miljö barnet befinner sig i, vilka erfarenheter och kunskaper de har med sig och vilka förväntningar som finns i miljön man möter. Han nämner Piaget som ser lärandet i den sociala kontexten där man i interaktion med andra kan få förståelse och tolka den miljö man befinner sig i, kunskapen finns och utvecklas mellan barnet och dess omvärld.

Barnet behöver vara i en närmiljö där hela deras potential, intellekt, kropp och känslor får plats (Patrik Grahn 2007), men att deras nyfikenhet, intresse och engagemang även väcks. Han lyfter upp en annan viktig del i barnens utveckling och det är att ge barnen tid till att utforska den närmiljö som de befinner sig i. För att barns lärande och lek ska utvecklas behövs tid för att få utforska och genomföra lekarna. I *Lpfö* (utbildningsdepartementet 1998 reviderad 2010) står det att ”verksamheten ska ge utrymme för barnens egna planer, fantasi och kreativitet i lek och lärande såväl inomhus som utomhus. Utomhusvistelsen bör ge möjlighet till lek och andra aktiviteter både i planerad miljö och i naturmiljö” (s.7). Barn får en verklig erfarenhet i lärandemötet med de föremål som finns i utomhusmiljön, mer än genom beskrivningar som finns i böckerna skriver (Dahlgren & Szczepanski 2004). Barnen behöver även känna sig trygga i sin grupp anser Carlgren (1999), där de skapar sig sociala relationer genom att delta i aktiviteter. I uterummet får barnen uppleva det som undervisas i den kontext där ämnet hör hemma (Brügge & Szczepanski 2002), det förstärker barnens inlärningsprocess.

Det viktiga med lärandet, är att barn i alla åldrar får uppleva processerna i olika sammanhang beskriver Dahlgren och Szczepanski (2004), de nämner att alla ämnesområden i verksamheten kan praktiseras i utomhusmiljön. Vidare påpekar de att pedagoger bör ha mål och syfte med det som barnen ska lära och uppleva i utomhusmiljön, för att kunna engagera barnen och få de nyfikna på ämnet. I *Lpfö* (utbildningsdepartementet 1998 reviderad 2010) står det att ”barnen ska få stimulans och vägledning av vuxna för att genom egen aktivitet öka sin kompetens och utveckla nya kunskaper och insikter” (s.7). Roger Säljö, Jan Schoultz och Jan Wyndhamn (1999) nämner att när barn ställs inför olika situationer har de med sig erfarenheter och kunskaper från tidigare. De menar att man som pedagog bör ta utgångspunkt från barnens kunskaper och vid dialog låta barnen ge sina egna förklaringar på olika saker utan att det behöver vara exakt rätt benämning vid lärandesituationen. Barnen behöver känna sig berörda av det som skall läras nämner Strotz och Svenning (2004), man kan till exempel plocka ätliga växter som tillagas tillsammans, eller att barnen skapar något med naturliga material som visar vem de är. ”Lärandet i utemiljön leder till en kunskap som för eleven förenar praktisk och teoretisk erfarenhet, genom direkt upplevelse av exempelvis språkliga och matematiska begrepp, som kan integreras i naturvetenskap och teknisk kunskap i det utvidgade klassrummet” (Dahlgren & Szczepanski 2007:12). Barnen behöver ha både den teoretiska

delen av lärandesituationen och den praktiska för att uppleva och sätta lärandet i relation till sina erfarenheter och kunskaper, samt att få tid att reflektera av vad de upplever. En medverkande pedagog utgår från barngruppens erfarenheter och tränar tillsammans förmågan att tolka olika situationer (Ericsson 2004). Hon menar att barnens upplevelse blir att se delarna i sammanhanget och bilda sig en förståelse till helheten som bildas.

3.4.2 Hälsa

Ett vetenskapligt samband som man bör observera är mellan lärande, lek och hälsa (Szczepanski 2007). Han menar att sambandet får betydelse om en verksamhet använder ett platsrelaterat perspektiv där alla sinnen kan aktiveras och där barnen lär med hela kroppen. Det fördelaktiga med uterummet är de gynnsamma hälsoeffekterna som utomhuspedagogiken kan erbjuda i dagens samhälle där stressrelaterad ohälsa blir ett allt vanligare problem (Nina Nelson 2007). Både Szczepanski och Nelson lyfter utomhuspedagogiken ur ett hälsoperspektiv, när barnen är ute får de frisk luft, större lek – och lärande utrymme vilket kan minska stressen och öka kunskapen genom de kroppsliga upplevelserna. I ett utomhusdidaktiskt sammanhang refereras Grahn, m.fl., 1997, Kaplan & Kaplan, 1998, Kaplan & Kaplan, 1994 av Dahlgren och Szczepanski (2007), där den motoriska utvecklingen, barnens koncentrationsförmåga, lärande och de positiva effekter som utevistelsen har på barnens hälsa viktiga delar. De menar att en friskfaktor som man kan skapa i verksamheten är att använda sig av utomhuspedagogik och utomhusdidaktik där det utsagda för begreppen är rörelsepotential, och där lärandet sker i andra miljöer än just inom de fyra väggarna i verksamheten. Andra studier visar också att sambandet för barnens motorik, utveckling, hälsa, koncentrationsförmåga, motivation och lärande är platsrelaterade (Dahlgren & Szczepanski 2007). Även Brüggge och Szczepanski (2002) påpekar naturens erbjudande såsom färger, dofter och olika former som hos barnen kan väcka olika känslor och ge de möjligheter till att utveckla sin gemenskap, sina värderingar och attityder. Men de påpekar att utvecklingen kan ske när barnen har hittat en trygghet i utemiljön som de vistas i.

3.4.3 Gården

Små barn behöver trygghet och skapa ett personligt utrymme på gården där sandlådan och andra små miljöer (Grahn 1997 i Szczepanski 2004), som skapar utmaning, nyfikenhet och spänning är en bra början för att få erfarenheter och uppleva sin närmiljö innan den vidgas. Barnen bör och kan i naturens miljö utvecklas och få nya erfarenheter utifrån sina egna förutsättningar och villkor (Ericsson 2004). När barn är i utemiljön använder de alla sina sinnen och fantasier för att skapa olika lek miljöer, som stimulerar de att utveckla lekarna (Mårtensson 2004 i Grahn 2007), vissa lekar kan verka mer röriga än vad de är, barnen blir vid de situationerna inspirerade i samspelet med miljön. De menar att en av förutsättningarna till att skapa spännande och intressant lärmiljöer utomhus, är att anpassa undervisningen till barnens ålder, storlek på gruppen, vilken årstid det är samt vilka förutsättningar platsen man besöker har för lärandet. Barn lär oftast genom att härma de människor som interagerar med de i vardagen (Strotz & Svenning 2004). De menar att pedagogens roll inte blir att gå varje steg för barnen, utan hjälpa till och vara en medupptäckare som låter barnen själva ta sina steg i läroprocessen. Även Hedberg (2004) skriver om att ge barnen frihet till att ta egna initiativ för att genomföra uppgifterna och att pedagogen håller sig till att vara medupptäckare i det

undersökande arbetssättet i naturen. Han menar att i en utesituation utvecklas barngruppen till att fungera och lösa olika problemuppgifter mer självständigt än i den traditionella verksamheten. Att använda utemiljön regelbundet under hela året leder till att barnen får en bredare kunskap.

3.4.4 Samspel

Om beröm och uppmuntran från pedagogen blir tydligare är det enklare för barnet att se fördelarna med att samarbeta (Strotz & Svenning 2004), men även att upptäcka naturens resurser och att i ett större sammanhang kunna se sig själv. I *Lpfö* (utbildningsdepartementet 1998 reviderad 2010) står det att ”arbetslaget skall göra barnen uppmärksamma på att människor kan ha olika attityder och värderingar som styr deras synpunkter och handlande” (s.9). Barnets ödmjukhet och respekt för människor och närmiljö skapar dialoger (Strotz & Svenning 2004), om miljön man möter och vad verksamheten man befinner sig i gör för och med miljön. De anser att pedagogens aktiva roll hjälper och stöttar barnen framåt i deras utveckling genom uppmuntran och dialoger för att kunna utforska närmiljön ännu djupare.

Reflektion över vad man upplevt genom kroppsliga och sinnliga erfarenheter i utomhuspedagogiken nämner Brügge och Szczepanski (2002), ökar barnens förståelse och deras motivation till sin närmiljö. De menar att upplevelsen barnet får i kontexten är en utgångspunkt i barnets lärande. Forskningen har enligt Carlgren (1999), gått från att ha sett utvecklingen av barns kunskap som teoretisk inläring kommit fram till, att utvecklingen sker i de situationer och kontexter som barnet är i. Hon menar att lärandet är sinnligt, socialt och kognitivt där barnet är deltagande av den sociala verksamheten. Även om Carlgren inte nämner uterummet så kan man dra paralleller mellan ute- och inne rummet, där lärandet sker i alla kontexter som barnet befinner sig i.

3.5 Pedagogens arbetssätt i utomhuspedagogik

3.5.1 Meningsfulla lärandesituationer

I utomhusmiljön kan pedagogen skapa intresse och nyfikenhet hos barnet och ge dem en förståelse för hur vardagen såg ut förr i världen, hur kretsloppen fungerar och där man kan förklara och tydliggöra teknik och naturvetenskap (Wohlin 2004). Hon menar att pedagogen väcker barnets lust till lärande, är en viktig del i verksamheten samt att barnen får en förståelse till kulturlandskapet som de befinner sig i.

För att samspelet mellan barnet och miljön ska vara meningsfull och utvecklande, bör de signaler barnet sänder ut svaras av den miljön de befinner sig i (Grahn 2007). Han menar genom att miljön är utmanande och stimulerar barns lärande. Den utmaning som pedagogerna står inför är att skapa innovativa och produktiva lärmiljöer påpekar Szczepanski (2007), där alla barns olika erfarenheter och kunskaper används i lärandeprocessen. Pedagogen bör vara trygg i sin roll anser Strotz och Svenning (2004), men även våga låta aktiviteterna vara mer fria för att lärandet ska bli meningsfullt för barnen. De menar att pedagogernas roll är att planera innehållet i undervisningen till en plats där barnen utmanas och stimuleras till att vilja lära sig mer. Att pedagogerna aktivt benämner det som sker i uterummet i ord anser

Lundegård (2004) ger barnen en relation mellan, erfarenhet, språk och handling. Friutrymmet är något som Ericsson (2004) nämner, hon menar för att barnen ska kunna nå de uppsatta målen bör pedagogerna använda olika tillvägagångssätt i arbetsområdena. Den stora utmaningen är att bryta de traditionella mönster som finns för att ge barnen valbara vägar och olika alternativ för lärmiljöer och läromedel för att nå målen.

3.5.2 Planering

Alla som arbetar i en pedagogisk verksamhet kan använda sig av utomhuspedagogik anser Hedberg (2004), genom att planera och förankra uppgiften i den utemiljö som man besöker. Han beskriver även att bara använda sig av färdiga tips som finns att tillgå som inte leder till ett meningsfullt lärande är att inte använda utomhuspedagogik. I det pedagogiska uppdraget ska man som pedagog utgå från barnens erfarenheter och uppfattningar om naturen (Ericsson 2004). Hon anser att pedagogerna bör ta reda på deras relation till uterummet. Att som pedagog engagera sig och använda skolans närmiljö i den praktiska verksamheten kan påverka barnens förhållningssätt till platserna man besöker (Åkerblom 2004). Han menar att barnen läser av och tolkar närmiljöns dolda signaler och den tysta budskap som finns i den fysiska omgivningen. I det pedagogiska arbetet behöver man kunna utgå från barngruppens kunskaper och forma en meningsfull och lärorik utemiljö där barnen stimuleras till att vilja veta och lära sig mer.

Ett dilemma som Klas Sandell (2002) nämner är att pedagogernas eget intresse av närmiljön skapar aktiviteterna och målen. Han menar att det leder till en redan ”färdig” planering som inte ger utrymme eller tid för barnen att själva utforska och uppleva. Pedagogernas utveckling av aktiviteterna nämner Kernell (2002), han anser att som pedagog behöver man ha mål och utveckla olika utmaningar som passar barngruppen. Pedagogen bör även vara medveten om att alla planeringar inte alltid blir som man tänkt sig, uterummet är en levande miljö där det sker förändringar som man inte kan påverka.

De aktiviteter och metoder som används i utomhuspedagogiken skapas utifrån den lärmiljö man befinner sig i och att lärmiljön därmed formar undervisningen (Strotz & Svenning 2004). De menar att planeringen av lärandet i utemiljön bör vara så fri att barnen själva inom ämnesområdet och utifrån sina erfarenheter skapar lärandesituationer, det formar vilken undervisning och vilka metoder pedagogerna ser som användbara i situationen. Ur ett konstruktivistiskt synsätt utmanar man barnens erfarenheter genom att välja vilka aktiviteter och situationer som barnen ska möta (Ericsson 2004). Carlgren (1999) nämner att lärandet sker i pedagogiken och blir en aktivitet. Hon menar att aktiviteten är skild från metodiken, alltså den aktivitet man använder i lärandesituationen, och innehållet i undervisningen. När man arbetar med utomhuspedagogik sker det genom att man utgår ifrån det ämnesområde som man arbetar med, vid planeringen utformas utomhusaktiviteten som ska komplettera verksamheten. En tanke är att man kompletterar den traditionella pedagogiska verksamheten med utomhuspedagogik (Brügge & Szczepanski 2002). De menar att utomhuspedagogiken blir en naturlig del i undervisningen och att man skapar en miljö där barnens motivation och nyfikenhet har möjlighet att utveckla deras lärande. I *Lpfö* (utbildningsdepartementet 1998 reviderad 2010) står det att ” barn söker och erövrar kunskap genom lek, socialt samspel,

utforskande och skapande, men också genom att iaktta, samtala och reflektera” (s.6-7). Åkerblom (2008) nämner att grunden för att utveckla kunskap och självförtroende sker när barnen upplever sin omgivning med sina sinnen. Han menar att genom sinnena för barnen en dialog med närmiljön de vistas i för att utveckla sina erfarenheter och kunskaper.

3.5.3 Förhållningssätt

Samhällsutvecklingens konstanta förändring påverkar även naturen (Wohlin 2004). Hon nämner att ett perspektiv på utomhusdidaktiken är att synliggöra vårt förhållningssätt till det föränderliga i naturen. Vidare menar hon att förhållningssättet i den utomhusdidaktiska kärnan är individens upplevelse, som ger en grund för ett konstant lärande. Till skillnad från den teoretiska undervisningen där endast intellektet berörs (Ericsson 2004), involveras individens sinnliga intryck i en del av sammanhanget i lärandet. I *Lpfö* (utbildningsdepartementet 1998 reviderad 2010) står det att pedagogernas ansvar är att ge barnen miljöer där deras utveckling stimuleras och de känner att det är meningsfullt och utmanande att lära sig nya saker. Samtidigt ska pedagogerna finnas som stöd och medupptäckare för barnen i deras sociala och motoriska utveckling.

Kunskap är något som upplevs som krångligt, och det sker i samspel mellan de erfarenheter vi har av kulturen och språket samt de kroppsliga upplevelser vi skapar (Lundegård 2007). Som pedagog är dilemmat ordning och struktur den del av undervisningen som inte är lika självklar i utemiljön (Kernell 2002). Han anser att pedagoger bör skapa en verksamhet där barnen kan vara kreativa och aktiva. Risken med att lämna innerummets fyra väggar är att pedagogen inte har lika mycket kontroll över situationen, men att fördelen är att lärandet ökar när man byter miljö.

3.5.4 Dialog och medupptäckare

Som pedagog behöver man involvera barnens tankar om utemiljön och även vistas ute för att låta barnen utveckla en naturlig utevana (Ericsson 2004), men även få en förståelse för att se det som en lärmiljö och inte bara som en lekmiljö. Hon menar att man som pedagog arbetar tillsammans med barnen för att hjälpa dem att synliggöra, att lekmiljöerna som man skapar utomhus är miljöer där man lär sig nya saker. I *Lpfö* (utbildningsdepartementet 1998 reviderad 2010) står det att ”arbetslaget skall samarbeta för att erbjuda en god miljö för utveckling, lek och lärande” (s.11). Barnen blir utmanade och får chans att bli medupptäckare till sitt eget lärande. Som pedagog är det viktigt att väcka nyfikenhet hos barnen för att de ska hitta motivation till att vilja lära sig skriver Brügge och Szczepanski (2002), det finns många olika sätt att använda uterummet som lärmiljö. De menar att en aktiv pedagog som är medupptäckare skapar olika miljöer där fantasi, kreativitet och allas olika erfarenheter blir olika delar i en lärandeprocess. Barnen ska ges olika sätt att utföra aktiviteterna i en lärandemiljö som är inbjudande och ger utrymme för barnens utveckling (Kernell 2002). Vidare nämner han att det är pedagogernas ansvar att lärandemiljön man möter är meningsfull för målen och syftet med utomhuspedagogiskt lärande.

När pedagogen lämnar verksamhetens fyra väggar blir situationerna mer okontrollerade eftersom barnens upplevelser är oförutsägbara (Ericsson 2004), barnens nyfikenhet stimuleras

när de möter okända platser och många nya frågor skapas. Hon menar att pedagogens förhållningssätt bör vara att utmana barnen och fungera som en medupptäckare av utemiljön. Att som pedagog vara medupptäckare är en del av utvecklingen nämner Dahlgren (2007), en annan är att uppmuntra barnets frågor genom att ställa följdfrågor på ett sådant sätt att barnet känner att de får nya kunskaper. Dialogen som sker mellan barnen och mellan pedagog och barn skapar nya situationer (Strotz & Svenning 2004), där barnen kan se den kunskap de redan har, men inte har kunnat använda i verksamheten inomhus. Klerfelt (1999) nämner att innebörden i undervisning ändras om man som pedagog har en vidgad kunskapssyn, där barnen ses som medkonstruktör i sin kunskapsutveckling. Det handlar om att dialogen och samspelet ses som ett aktivt lärande och där upplevelsen av lärmiljön låter barnen använda sina sinnen, istället för att pedagogen bara står och förmedlar information som det oftast är i en traditionell innemiljö. I dialogen med barnen bör pedagogen uppmuntra, bekräfta och ge barnen utmaningar då undervisningen inte är en statisk verksamhet utan dynamisk. I *Lpfö* (utbildningsdepartementet 1998 reviderad 2010) står det att pedagogerna skall ”ge barn möjlighet att förstå hur egna handlingar kan påverka miljön” (s.11). Kernell (2002) nämner att när man är ute i närmiljön bör man som pedagog låta barnen göra egna upptäckter och att man som pedagog då har en mer tillbakadragen hållning där man iakttar eller att man är en medupptäckare som följer med barnen på deras utflykter.

3.6 Problematik

Även om forskningen påvisar de positiva aspekterna med att flytta ut undervisningen till utemiljön, finns det problem (Brügge & Szczepanski 2002). De menar att problemet för pedagogerna handlar det om att utbilda sig i vad utomhuspedagogik är och hur de ska kunna använda metoderna som ett naturligt inslag i verksamheten. Inger Johansson (2005) skriver att barnen idag har fler inomhusintressen och det är inte självklart att barnen går ut och leker. Vidare skriver hon att de lekmiljöer som finns har blivit mindre och trafiken har blivit intensivare, vilket också är en anledning till att barnen stannar inne och leker. Hon skriver om utomhusleken och att om den skall bli en del av barnens vardag behöver de lekmiljöer som finns vara utforskande och utmanande ur barnens perspektiv.

Ett problem är storleken på barngruppen i verksamheten och det är inte alltid möjligt att kunna dela upp barnen och arbeta i smågrupper (Brügge & Szczepanski 2002). De skriver att av säkerhetsskäl bör man vara två pedagoger om man är ute med en större grupp. Kari Pape (2001) nämner den omsorg som pedagogerna i verksamheten har, och att om samspelet mellan pedagogerna inte fungerar är det svårt att integrera omsorg som en naturlig del i den pedagogiska miljön.

Ett annat problem som uppstår är som Pape (2001) nämner, att verksamheterna ofta är tidspressade. Han menar att arbetsuppgifterna blir fler samtidigt som barngrupperna blir större, och att det allt som oftast händer att de lösningar man väljer inte är de bästa. Att kunna reflektera och ha fria och objektiva diskussioner tillsammans med barngruppen är viktigt anser Kernell (2002), men även när det handlar om planering tillsammans med de andra pedagogerna i verksamheten.

4. Design, metoder och tillvägagångssätt

4.1 Ansats

Studien är kvalitativt inspirerad, vilket innebär att jag förstår och tolkar resultatet och väljer att inte generalisera svaren (Staffan Stukát 2005). Det handlar om pedagogernas uppfattning och tankar om att använda utomhuspedagogik som lärmiljö. Jag vill ta reda på vad och hur pedagogerna använder pedagogiken i förskoleverksamheten, som Stukát (2005) beskriver att man ur det fenomenografiska perspektivet vill ta reda på hur människor uppfattar olika fenomen i omvärlden. Peter Esaiasson m.fl. (2003) skriver att studieobjekten vid en respondentundersökning är vad svarspersonerna tycker samt deras tankar, forskaren letar efter mönster i svaren för att kunna förklara personernas attityder till det undersökningen handlar om. Utgångspunkten av ansatsen är att olika pedagoger har olika uppfattningar och beskriver därför sina uppfattningar och sätt att tänka olika (Stukát 2005).

4.2 Kvalitativ metod

Jag valde att göra en kvalitativ studie där jag fick in 18 stycken enkäter, jag ville ta reda på pedagogernas attityder till att använda utomhusmiljön som lärmiljö i förskolan. Stukát (2005) beskriver att undersökaren koncentrerar sig på ett speciellt fenomen för att få en djupare förståelse och kunskap om fenomenet. Esaiasson m.fl. (2003) nämner att undersökaren genom att använda den kvalitativa metoden fångar det centrala i enkäterna. Enkäterna analyseras för att få fram resultatet, sedan tolkas resultatet för att man ska få en förståelse och förklaring om hur pedagogerna ser på sitt användande av utomhusmiljön som lärmiljö (Stukát 2005).

4.3 Enkäter som datainsamlingsmaterial

Enkäter innebär att man har en skriftlig kommunikation med svarspersonerna (Esaiasson m.fl. 2003). Man kan genom enkäter nå ut till fler människor, avsikterna är oftast att generalisera enkäterna men det är inte syftet med denna studie (Stukát 2005). Han beskriver att man som undersökare behöver vara klar med vad syftet är och att enkäterna har blivit granskade innan man lämnar ut dem. Jag lät några vänner läsa igenom frågeformuläret och utifrån deras hjälp omformulera vissa frågor innan jag delade ut dem till svarspersonerna.

Enkäten (se bilaga) är ostrukturerad då jag har valt att bara använda mig av öppna frågor, där svarspersonerna själva får formulera sig (Stukát 2005). Han menar att man inte begränsar svaren utan svarspersonerna kan utveckla sina svar. Även Esaiasson m.fl. (2003) beskriver att man med öppna frågor låter svarspersonerna beskriva det de vill få sagt med egna ord.

4.4 Urval

I ett tidigt skede började jag muntligt fråga olika pedagoger på fyra förskolor om de var intresserade av att delta i min studie som handlar om utomhuspedagogik som lärmiljö. Pedagogerna jag frågade har olika pedagogiska inriktningar som till exempel bild, musik, svenska, utomhuspedagogik, specialpedagogik och matematik. Att pedagogerna har olika inriktningar är för att jag vill veta vad pedagogerna som jobbar i förskolorna har för tidigare kunskaper och hur de anser att man kan använda utomhuspedagogik som lärmiljö. När jag

pratade med pedagogerna var det fler på förskolorna som visade sitt intresse, sammanlagt delade jag ut 46 stycken enkäter och kollade hur lång tid pedagogerna skulle behöva för att svara. Vi kom fram till att cirka två veckor var bra. Jag träffade inte alla pedagoger som deltog i undersökningen då några var iväg på andra håll, men på alla enkäter informerades om anonymitet och undersökningens syfte. Jag åkte själv ut och hämtade enkäterna den dag vi bestämt och sammanlagt fick jag in 18 stycken enkäter. I urvalet ingår barnskötare, förskollärare och lärare för yngre åldrar, jag väljer att benämna de som pedagoger i resultatet, då alla arbetar i förskolans verksamhet. Den bestämda populationen i denna undersökning är de olika pedagoger som är verksamma i fyra olika förskolors pedagogiska verksamheter. Esaiasson m.fl. (2003) menar att personerna som svarar på enkätfrågorna blir representativa när man utläser svaren och hur vanligt olika svar är ur den bestämda populationen.

Valet av pedagoger är slumpmässiga som Esaiasson m.fl. (2003) beskriver är en fördel att använda i undersökningarna. Det är slumpmässigt då jag pratat med några av pedagogerna på min tidigare vfu-plats och även en tidigare kurskamrat från utomhuspedagogiken om vad jag ska skriva om och de frågade om de kunde få delta. Men för att få in fler enkäter ringde jag till två andra förskolor som jag inte haft någon kontakt med tidigare som sa att de gärna ville delta i undersökningen. Esaiasson m.fl. (2003) skriver även att bristerna som kan uppstå är bortfallet där det idag är normalt med 20-35 procent av de personer som man tänkt ska svara. I denna undersökning blev bortfallet lite högre än vad jag hade tänkt mig. Av de sammanlagt 46 enkäter som delades ut var det 18 stycken pedagoger som hade svarat, alltså var det 39 procent av de tillfrågade som svarade. Vidare nämner Esaiasson m.fl. (2003) att man inte kan ersätta de som inte ville svara på enkäten med andra. Stukát (2005) beskriver att det inte finns någon regel för hur många procent av bortfall som kan innebära att undersökningen inte är tillförlitlig. Bortfallet i denna undersökning är helt slumpmässig och jag har ingen aning om vilka pedagoger som har svarat och inte svarat. Jag kontaktade förskolorna för att få reda på om de behövde mer tid eller om jag kunde komma ut och hämta enkäterna som vi bestämt. Några ville ha mer tid, men även om vi ändrade insamlingsdag så var det många som inte hade hunnit svara. Orsaken till att så många inte har svarat på enkäten sades vara tidsbrist, sjukdomar eller brist på personal under de två veckor som enkäterna var ute. Jag förstår att validiteten kan ifrågasättas om det skulle vara en generell studie, men denna studie kan bara vara generell på de fyra förskolor vars pedagoger deltog i undersökningen.

4.5 Genomförande och analys av datainsamling

Jag besökte nästan alla svars personer för att informera om studien och gav de tid att ställa frågor om enkäten och om min studie. Några av svars personerna uttryckte en önskan om att få ta del av den slutliga undersökningen.

Strukturen på resultatet är generell för de fyra olika förskolorna där pedagogerna arbetar, jag kommer att beskriva pedagogernas gemensamma uppfattningar men även enskilda synpunkter som framkommit i analysen av enkäterna. Analysen av enkäterna tog ungefär tre dagar, många av pedagogerna hade svarat ganska kortfattat på enkätfrågorna. Jag valde att renskriva pedagogernas svar i ett nytt dokument så att deras svar hamnade under varje fråga i enkäten. Sen skrev jag ut svaren och började se likheter och skillnader mellan pedagogernas olika svar,

och för att få fram kvalitativt skilda kategorier till resultatet. Esaiasson m.fl. (2003) beskriver att en av forskningsuppgifterna är att logiskt ordna textens innehåll i överblickbara kategorier. Därefter klassificerar undersökaren svaren till den rubrik som sammanfattar innehållet. Analysens resultat har framkommit genom de kvalitativa kategorierna och jag kommer att ge exempel på pedagogernas svar i studien.

4.6 Etiska aspekter

Stukát (2005) beskriver att forskningsetiska aspekter är viktiga för att skydda undersökningspersonernas integritet i undersökningen. I min forskning har jag tagit hänsyn till de pedagoger som deltagit i enkätundersökningen. I resultatredovisningen kommer de att presenteras med nummer (1-18) för att pedagogerna ska vara anonyma. När jag informerade och delade ut enkäterna till pedagogerna blev de informerade om deras anonymitet i undersökningen då jag anser att det är irrelevant för mig att veta vem som har svarat vad, när det är pedagogernas attityder och tankar som är det intressanta för undersökningen. De etiska reglerna som Stukát (2005) hänvisar till är från humanistisk- samhällsvetenskapliga forskningsrådet om vad man bör förhålla sig till när man forskar:

Informationskravet.

Jag besökte nästan alla pedagogerna och informerade personligen om studiens syfte samt om anonymiteten och att det är frivilligt att delta i undersökningen.

Samtyckeskravet.

Pedagogerna fick information i samband med utlämningen av enkäterna om att deras medverkan helt är frivillig.

Konfidentialitetskravet.

Jag informerade pedagogerna att deras deltagande kommer att vara anonymt i undersökningen och deras svar inte kan kopplas varken till dem själva eller till verksamheten de arbetar i. Deras anonymitet är garanterade i studien.

Nyttjandekravet.

Det innebär att pedagogerna är informerade om att det som jag samlat in endast kommer att användas till forskningsstudien, och när studien är klar kommer samtliga enkätundersökningar att förstöras.

4.7 Tillförlitlighet och giltighet

Fördelen med enkäterna är att jag inte styr undersökningspersonernas svar (Stukát 2005), resultatet i undersökningen är inte påverkat av hur mitt intryck av pedagogerna individuellt är, utan är bara baserad på deras svar i enkäten. Syftet och frågeställningen i studien är kopplat till undersökningen, vilket gör att resultatet är relevant för denna studie. Validiteten är det som undersöks för att undersökas (Stukát 2005). Det som har undersökts är pedagogers attityder till att använda utomhuspedagogik som lärmiljö i förskolan, som i resultatet besvarar studiens syfte. Skillnad med enkätundersökning och intervjuundersökning är att man inte kan ställa uppföljningsfrågor till svarspersonen när man gör enkätundersökningar (Esaiasson m.fl.

2003). Vidare skriver de att intervjuer är bättre än enkäter om man vill få detaljerade svar på öppna frågor. De menar att det är fler som svarar på intervjuer än enkäter eftersom det är lättare att glömma bort att svara på enkäterna. Jag valde ändå att göra enkätundersökningar för att få veta vad pedagogernas tankar om utomhuspedagogik är, utan att bli påverkad av svarspersonernas olika karaktärer och därmed öka validiteten i studien. Esaiasson m.fl. (2003) påpekar också att vid intervjuer kan man utveckla personernas olika uppfattningar inom ett område och gå in mer på djupet för att förstå personernas tankar, och att enkätundersökningar ses som ytliga i det sammanhanget. Analysen av resultatet är i vissa svar ytliga men jag har även fått djupare svar av pedagogerna. Resultatet av undersökningen är begriplig och tydligt, för att de som läser min studie ska kunna förstå det resultatet som jag har kommit fram till genom att göra denna studie.

Även om jag valde att göra en enkätundersökning så har jag insett svårigheten med metoden. Då jag varit ute i verksamheter och jobbat samt haft praktik så tog jag till mig en viktig faktor som många pedagoger anser att de inte har så mycket av och det är "tid". När jag lämnade ut enkäterna så fick pedagogerna ca två veckor innan jag kom tillbaka för att samla in enkäterna. Många av pedagogerna visade en positiv attityd att själva få sätta sig och svara på enkäterna, men i slutändan var det bara 18 stycken som hade svarat.

5. Resultatredovisning

I kapitlet kommer resultatet från enkätundersökningen att redogöras utifrån frågorna i enkäten. Kategorierna kommer att benämnas med bokstäver från A-G. Under varje huvudkategori kommer det att finnas underkategorier som jag har valt att numrera.

- A: Vad innebär utomhuspedagogik för dig i din yrkesroll?
- B: Hur använder du pedagogiken utomhus?
- C: Planerar du aktiviteter för utomhusmiljö?
- D: Vad anser du att barnen ska eller kan lära sig i utomhusmiljön?
- E: Dokumenteras aktiviteterna i utomhusmiljön?
- F: Hur kan du använda gården som lärmiljö?
- G: Vad tycker du kan förbättras för att använda utomhusmiljön som lärmiljö?

Första frågan i enkätundersökningen var att ta reda på vad för befattning pedagogerna i förskoleverksamheten har. Av de 18 pedagoger som svarade är tio pedagoger förskollärare, sex pedagoger är barnskötare och två pedagoger är lärare för yngre åldrar.

A. Vad innebär utomhuspedagogik för dig i din yrkesroll?

A.1 Pedagogens förhållningssätt

Några pedagoger nämnde att deras roll vid utomhuspedagogik är att de är närvarande i barngruppen samt medupptäckare där de tillsammans med barnen utforskar naturen. De beskriver det på olika sätt.

Pedagog 1: "att man är närvarande som vuxen även utomhus".

Pedagog 5: "medupptäckare tillsammans med barn och vuxna".

En annan pedagogisk roll som beskrivs är att man ska kunna se och agera utifrån ett lärandeperspektiv.

Pedagog 12: "det är att vara närvarande och se saker och ting ut ett lärande perspektiv".

Kategori A.1 sammanfattas, att pedagogerna beskriver att deras förhållningssätt i sin pedagogiska roll i verksamheten, är att man är närvarande och medveten om barnens lärande. Att se möjligheterna i att använda utomhusmiljön oftare och upptäcka närmiljön tillsammans både barn och vuxna.

A.2 Barnets utveckling

Utomhusmiljön ger större ytor för barnen att röra sig på och att de även får vistas i en lärmiljö som kan utmana och stimulera, som pedagog 2 skriver.

Pedagog 2: "viktigt för barnen att få vara ute varje dag, större ytor att röra sig på, skogen är en väldigt bra lärmiljö för barnen".

En annan pedagog nämner att barnen i utomhusmiljön får träna sin grovmotorik och i sina lekar använder och utvecklar sin fantasi.

Pedagog 3: "bra lärmiljö för barnen, bra att träna sin grovmotorik samt använda sin fantasi".

Det som ofta kopplas till när man nämner utomhuspedagogik är att pedagogerna genast tänker skogen. Pedagog 7 nämner allemansrätten och det är en del i att värna om miljön. Men pedagog 7 nämner även att de utforskar närmiljön tillsammans.

Pedagog 7: "att barnen lär sig värna om miljön. Allemansrätt. Hur ser det ut där vi bor".

Kategori A.2 sammanfattas, att barnen ses som de viktiga aktörerna i pedagogernas yrkesroller. Samt att närmiljön anses viktig för att det oftast ger barnen större ytor att röra sig på. Skogen ses här som en bra lärmiljö och att barnen ska lära sig att värna om sin närmiljö samt lära sig allemansrätten.

A.3 Lärandesituationer

Några pedagoger beskriver en möjlighet att ta artefakter som används inomhus till utomhusmiljön. De ser aktiviteterna som barnen leker med inomhus och ser möjligheten att flytta aktiviteterna till utomhusmiljöns kontext.

Pedagog 6: "flytta ut metodiken!".

Pedagog 10: "Mellanmål, planerad aktivitet, leka, rita...".

Pedagog 12: "se möjligheter, ta ut vår lek, bok- lådor m.m.".

En annan möjlighet som nämns är lärande, att användandet av utomhuspedagogik i sin pedagogiska yrkesroll ger chanser till lärande och som lekmiljö. Att se möjligheter och använda sig av de resurser som finns i närmiljön nämns också. Allt man gör inne kan ske utomhus är också en syn pedagogerna har på vad utomhuspedagogiken innebär för de i verksamheten. Detta beskrivs på olika sätt av några pedagoger.

Pedagog 9: "att se möjlighet till lek och lärande utomhus. Utnyttja naturens och närområdets resurser".

Pedagog 15: "att använda utomhus som möjligheter till lärande".

Pedagog 16: "Att använda utemiljön till lärande, samt som lekmiljö. "Allt man kan göra inne kan man göra ute".

En intressant formulering är att som en annan pedagog nämner att många av de aktiviteter man gör i utomhusmiljön inte kan utföras i inomhusmiljön. Pedagogen beskriver sin tanke så här.

Pedagog 18: "allt man kan göra inne kan man göra ute. Dock kan man inte göra allt man kan göra ute inne, så utomhusmiljön blir ovärderlig när det kommer till vissa saker, ex. skog, hus, djur etc.".

Sammanfattningen av kategori A.3, är att pedagogerna ser möjligheterna till att använda utomhuspedagogiken i sin yrkesroll. Att utomhuspedagogiken främjar lärandet, skapar utmaningar och upplevelser för barnen, samt att barnen får en bra arbetsmiljö där deras hälsa och välbefinnande också främjas i utomhusmiljön. Pedagogerna ser även att aktiviteter som används inomhus även kan användas utomhus är en intressant aspekt på vad utomhuspedagogiken har för innebörd i deras pedagogiska yrkesroll.

A.4 Naturlig miljö

Pedagog 6 nämner att de försöker använda sig av utomhusmiljön så ofta som möjligt, men att de även ser vilka rum som bildas i utemiljön och använder den naturliga miljön i lärandesituationerna. Pedagogen beskriver det så här.

Pedagog 6: "Att jag använder mig av "utomhusrummen" så mycket som möjligt".

Utomhusmiljön ger många chanser till att skapa olika små rum, upplevelse miljöer och utmaningar. Att det främjar hälsan och är en bra arbetsmiljö ses också som ett område i vad utomhuspedagogiken innebär för den pedagogiska yrkesrollen. En pedagog beskriver sin syn så här.

Pedagog 4: "välbefinnande och hälsa/ bra arbetsmiljö. Oändlig möjlighet till variation av "rum" och utmaningar att fånga tillfällena till inläring, att tillsammans få uppleva och vidareutveckla".

Sammanfattning av kategori A.4, är att pedagogerna ser att utomhusmiljön erbjuder flera olika små rum där lärandet främjas. Barnen får möjlighet till att uppleva och bli utmanade i den naturliga miljön.

A.5 Planering

För två pedagoger är planeringen av utomhusaktiviteter viktiga och de beskriver det så här.

Pedagog 1: "planerade aktiviteter ute".

Pedagog 8: "utomhuspedagogiken kan bli mycket bättre om den planeras så självklart betyder den mycket för min yrkesroll".

Sammanfattning av hela kategorin A, är att pedagogerna i sin yrkesroll nämner att de behöver vara närvarande och se möjligheterna med utomhusmiljön. Barnens delaktighet nämns av pedagogerna som viktiga aktörer i verksamheten. Pedagogerna ser det positiva i att använda sig av utomhuspedagogik i och med att barnen stimuleras, får utmaningar och upplevelser i lärandemiljön. Även planering utgör en del i utomhusverksamheten. Att planera aktiviteterna som sker i utomhusmiljön är betydelsefull enligt en av pedagogerna, då pedagogiken kan bli bättre. Samt att barnen får tillfälle att skapa sina egna små rum för sina olika lekar, där de utvecklas både individuellt och i interaktion med varandra.

B. Hur använder du pedagogiken utomhus?

Tre av pedagogerna valde att inte svara på frågan om hur de använder pedagogiken utomhus, det kan vara av flera olika anledningar.

B.1 Dialog och medupptäckare

Här använder pedagogerna begrepp som delaktighet och medupptäckare, när de beskriver hur de använder utomhuspedagogiken. Pedagogerna nämner att de för dialoger, samtal och undersöker närmiljön tillsammans med barnen, men att de även följer barnen i deras intressen och resonemang. Några pedagoger beskriver det så här.

Pedagog 1: "pratar mycket och tar chans att följa barnens egna viljor och intressen".

Pedagog 4: "I "ur och skur" finns härliga ord, medupptäckare, medagerare, medundersökare och medupplevare".

Pedagog 8: "man är delaktig i leken och har då en dialog med barnen".

Miljöarbete och att värna om miljön dyker upp när begreppet utomhuspedagogik nämns. Många pedagoger ser skogen som lärmiljö och att man där lär barnen att ta hand och värna om miljön. Matematik nämns också som ett sätt att arbeta med utomhuspedagogik, framförallt mätning av olika saker. Två pedagoger skriver på detta sätt.

Pedagog 3: "lära sig värna om miljön, pratar om vad som finns runt omkring sig med mera".

Pedagog 7: "pratar om allt vi ser, miljöarbete, avstånd (matematik)".

Kategori B.1 sammanfattas, att pedagogerna använder dialog, samtal och är medupptäckare när de använder utomhuspedagogik i verksamheten. Att låta barnen i samspel med pedagogerna utforska och utveckla sitt lärande. En annan aspekt pedagogerna nämner är miljön och det arbete de i verksamheten kan utföra, genom att lära sig hur man tar hand om miljön och vad som finns i den. En pedagog nämner även att de använder matematik när de är i utomhusmiljön, för att bedöma avstånd och använda de dagliga matematiska begreppen.

B.2 Kroppsliga och sinnliga upplevelser

Utomhusmiljön erbjuder barnen att träna sin grovmotorik genom terrängens olika utmaningar, då utemiljön erbjuder mer fysisk aktivitet än inomhusmiljön. Pedagogerna beskriver att när de använder utomhuspedagogiken tränas barnens grovmotorik och deras olika sinnen. Pedagogerna uttrycker sig så här:

Pedagog 2: "barnen övar sina olika sinnen. Grovmotoriken tränas också genom att klättra, springa, hoppa med mera. Matematik och språkinläring hela tiden".

Pedagog 4: "som inne fast mer aktivt fysiskt".

En annan pedagog ser även att barnens individuella utveckling blir positiv i en miljö som utmanar och stimulerar de i deras lekar och lärande. Pedagogen beskriver sina tankar.

Pedagog 5: "vi är alla kompisar och hjälps åt. Barnen utmanas positivt i en allsidig miljö vilket stöttar personlighetsutveckling istället för stereotypa könsroller".

Att se hur naturen förändras under året, använda miljön i olika teman och skapande situationer samt att utforska närmiljön. Upplevelserna av utemiljöns skiftningar fördjupar barnens lärande och förståelse för naturen. En pedagog beskriver.

Pedagog 9: "att se naturens skiftningar, använda naturen i ex. matematik, skapa, upptäcka och motorik".

Sammanfattning av B.2, är att pedagogerna beskriver att de använder utomhuspedagogiken till olika lärmiljöer, där barnen får uppleva olika situationer både med kroppen och med sina

sinnen. Barnens utveckling individuellt och i grupp stimuleras vilket leder till att de stereotypa könsrollerna minskar eller blir mindre synlig i gruppen, då alla har samma förutsättningar att lära i utomhusmiljön. I användandet av utomhuspedagogik ser pedagogerna även naturens resurser och hur de genom att använda olika teman, matematiken till exempel, kan utforska den närmiljö de befinner sig i.

B.3 Naturens resurser

Många av pedagogerna svarade även under denna kategorifråga, att det man kan göra inne i verksamheten, kan man också göra i utomhusmiljön. Att använda sig av naturens resurser eller att man tar med sig artefakter ut är något som nämns. Pedagogerna beskriver det som följande.

Pedagog 6: "på samma sätt som inomhus, men anpassar ev. material, t.ex. laminerar spel etc."

Pedagog 18: "I stort sett som inomhus, med den skillnaden att utomhus finns naturliga hinder såsom stockar, stenar, rötter, hålor etc. djur, träd, löv bär etc."

Att ta vara på utemiljöns resurser är det en pedagog som skriver.

Pedagog 11: "tar tillvara på det som naturen och omgivningen har att erbjuda".

En annan aspekt är att pedagogerna väljer att ta med sig saker som används inne till utemiljön, men poängterar att även utemiljöns material används i olika skeenden. En pedagog skriver följande.

Pedagog 16 skrev "tar med "innesaker" ut. Ex. sagopåsar, böcker, pussel, barbie, målaraker. I skogen använder jag mig av naturens material till lek, matematik, språkkultur".

Sammanfattningen av hela kategorin B, där frågan hur pedagogerna använder utomhuspedagogiken i verksamheten. Är att pedagogerna i interaktion med barnen, upplever och upptäcker närmiljön tillsammans. Där nyfikenhet och dialog samt sinnliga och kroppliga upplevelser fördjupar och förnyar kunskaperna och lärandet. En pedagog ser även barnens utvecklingsmöjligheter och att man i utomhusmiljön kan minska de stereotypa könsrollerna som finns i verksamheten. Pedagogerna tar tillvara på utemiljöns resurser i verksamheten och tar ibland även ut material som används inomhus.

C. Planerar du aktiviteter för utomhusmiljö?

C.1 Skogen, gården och fri lek

Av aktiviteter som planeras i utomhusmiljön är det skogen som pedagogerna nämner som aktivitetsarena. Och att gården ses som ett ställe där barnen har chans att leka precis vad de vill. Vid planering beskriver en pedagog att de besöker olika lekplatser där barnen kan leka, att

de går på promenader och rör på sig genom att spela fotboll eller jogga. Pedagogerna beskriver sina planeringar på följande sätt.

Pedagog 1: "när vi går till skogen, att det ej sker på gården är där att det oftast ses som ett andrum och chans till "fri lek".

Pedagog 2: "framförallt när man går till skogen har man en plan".

Pedagog 7: "fotboll, jogging, skogspromenader, besöker lekplatser i närmiljön o.s.v."

Pedagog 10: "skogsaktivitet, lekar, utomhuslek".

Pedagog 18: "En gång i veckan går vi till skogen, och då har vi planerade aktiviteter i form av bland annat lekar, samla, mäta, sortera. Motoriska övningar".

Att det blir olika aktiviteter som planeras är vanligt, och en pedagog nämner att även vädret påverkar planeringen.

Pedagog 13: "olika efter väder".

Många pedagoger nämner gruppindelning av barnen utifrån deras ålder, där barnen möter aktiviteter som är åldersanpassade till gruppen. Pedagogerna verkar arbeta på samma förskola och förklarar att grupparbetet ute är något som de väljer att kalla Helgeskogen. Pedagogerna beskriver sitt tillvägagångssätt följande.

Pedagog 11: "Helgeskogen, liknande Mulle. Där vi fokuserar på att ta tillvara på naturens möjligheter för att lära matematik".

Pedagog 15: "vi har uteprofilens aktiviteter för barn i hela huset (knytte (3 år), helgeskogen (4 år), mulle (5 år)). Vi har olika mål och syfte för olika grupper".

Pedagog 16: "håller även i knytteverksamhet. Planerar aktiviteter för den". Varje team planerar sin aktivitet efter ett gemensamma riktlinjen".

En pedagog planerar för vissa fredagar, där verksamheten använder gården till olika slags ringlekar och där innematerial kan användas i olika planerade lekar.

Pedagog 16: "vissa fredagar har jag så kallad utelek. Det innebär att jag leker så kallade ringlekar med barnen. Varje gång har jag två avdelningar. Planerar även för lek ute på gården med innematerial".

Sammanfattningsvis i kategori C.1, är att pedagogernas planerade aktiviteter sker i skogen och naturmiljön. Att gården ses som ett "fri rum" där barnen själva bestämmer vad de ska leka och där pedagogerna inte är lika närvarande. Den del som man inte kan kontrollera är utemiljöns väder, där det blir att pedagogerna planerar aktiviteter efter väder. En annan aspekt som framkommer är gruppaktiviteter i verksamheten, där barnen delas in i ålder och får

utmaningar som passar åldern. En av pedagogerna använder gården för planerade aktiviteter då det är två avdelningar som ska utöva aktiviteterna tillsammans.

C.2 Aktiviteter

Några pedagoger beskriver att de planerar olika teman och aktiviteter när de ska ut i utomhusmiljön. De beskriver vad de brukar göra och vad man kan göra, på följande sätt.

Pedagog 3: "vad kan vi hitta ute som har vissa färger. Räkna hur många kottar man kan hitta osv. olika lekar".

Pedagog 4: "lekar – skapande – musik – drama – rim och ramsor – läser – matte – tema".

En pedagog nämner skogsvett alltså att barnen ska lära sig hur och vad man gör när man är i skogen. Demokratiövningar är en annan aktivitet som nämns, pedagogen skriver.

Pedagog 5: "matte, motorikövningar, sång, ramsor, djurkunskap, skogsvett, demokratiövningar etc.".

En annan syn är att man kan ha samma aktiviteter som planeras för inomhusmiljön i utomhusmiljön. Pedagogen skriver på följande sätt.

Pedagog 6: "samma aktiviteter som vi skulle gjort om vi var inne; samling, skapande, musik, läsvila, röris, experiment etc.".

Sammanfattning av kategorin C.2, är att pedagogerna utgår från verksamhetens teman till exempel; färgerna, matematik och djur när de planerar aktiviteter för utomhusmiljön. De nämner olika övningar som leder till motorik och demokrati. Att de kan använda aktiviteter som är planerade för inomhusmiljön även ute som till exempel; samlingar, röris och läsvila som oftast används inomhus.

C.3 Nej. Varför?

Att inte planera utomhusaktiviteter är det två pedagoger som skriver och här beskriver de varför.

Pedagog 2: "Kanske inte så mycket när man är på gården".

Pedagog 8: "oftast så hittar barnen på egna lekar och vem dom vill leka med".

En pedagog nämner att arbetsrollen just nu är resurs och därför är de inte ute så mycket, trots att intresset för utomhusmiljön finns.

Pedagog 9: "just nu är jag ej så mycket med övrig grupp ute (resurs). Vanligtvis gillar jag att vara ute i skog och mark och upptäcka naturens skiftningar m.m.".

Sammanfattning av hela kategorin C, är att de flesta pedagogerna på något sätt planerar utomhuspedagogiken till olika aktiviteter som fungerar i skogsmiljö, men inte för gården. Gården ses som ett "fri rum" där barnen leker själva, men det är en av pedagogerna som nämner sitt pedagogiska arbete ute på gården. Att inte planera aktiviteter för utomhusmiljön beror oftast på olika saker, som att man inte är medverkande i den dagliga pedagogiska verksamheten eller att man låter barnen själva välja sina lekar.

D. Vad anser du att barnen ska eller kan lära sig i utomhusmiljön?

Det var en pedagog som valde att inte svara på frågan.

D.1 Lärandemiljö

Motorik och upplevelser är något som pedagogerna anser att barnen ska och kan lära sig när de vistas i utomhusmiljön. Att det bara är fantasin som sätter gränser för vad man kan lära sig. Pedagogerna skriver följande.

Pedagog 1: "Allt som de lär sig inomhus, det är inte miljön som sätter de gränserna, ofta fokus på motorik".

Pedagog 2: "Allt såsom språk, matte, naturvetenskap, omvärldsorientering, social och känslomässig motorik".

Pedagog 4: "Allt! Sen tillkommer upplevelsen och känslan av att trivas i naturen och bestående minnen".

En pedagog belyser även att barnen behöver vistas i utomhusmiljön, för att lära känna omgivningen innan det blir en lärandemiljö. Pedagogen beskriver sina tankar.

Pedagog 18: "Dessutom är det lättare att lära sig om utomhusmiljön om man får lov att vara i den".

Sammanfattning av kategori D.1, är att pedagogerna nämner att barnen har mycket att lära sig i miljön utomhus. De anser även att det är viktigt att barnen vistas i utomhusmiljön regelbundet för att lättare lära sig och utveckla nya kunskaper. Att få uppleva lärandemiljöerna med kroppen befäster kunskaperna och känslan barnen får som minnen.

D.2 Naturens miljö och material

En pedagog anser att barnen ska lära sig mer om själva miljön precis som den är, för att sedan få förståelse för hur vi påverkar miljön. Pedagogen beskriver sina tankar som följer.

Pedagog 10: "miljön och hur vi kan påverka den".

Utomhusmiljön har mycket material och resurser som kan användas i lekarna. Pedagogen vill att barnen ska lära sig allt utomhus, till exempel att barnen utvecklar sin språkliga samt matematiska förmåga genom de utmaningar de får i utomhusmiljön. Pedagogen tänker att barnen ska och kan lära sig följande.

Pedagog 16: "Jag vill att de ska lära sig att använda naturens material i sin lek. Utveckla fantasin och inte alltid ha färdigt material. Jag vill att de utvecklar sin språkliga och matematiska förmåga genom att vara aktiva ute. Många lär sig genom aktivitet. Ex. räkna ut hur många pinnar man behöver för att bygga en koja. Jag vill också att de ska använda naturen och gårdens miljö i sina lekar med barbie etc. samt måla av naturen".

Sammanfattningen av kategorin D.2, är att pedagogerna gärna använder naturen och dess material för lärandet och utvecklingen hos barnen både individuellt och i grupp.

Utomhusmiljön har mycket att erbjuda i lärandesituationerna och pedagog 16 går mer in i hur man kan använda material i utomhuspedagogiken. Pedagog 16 nämner att man kan använda sig av naturens resurser till att bygga kojor, men att barnen även kan ta med sig leksaker ut för att bara använda utomhusmiljön som en sittplats.

D.3 Allt barnen kan lära sig inne

Ett intressant perspektiv är när pedagogerna svarar att barnen kan lära sig allt som de gör i inomhusmiljön ute. En pedagog nämner sitt förhållningssätt till barnen, för att deras utveckling och lärande ska stimuleras. Men några av pedagogerna går inte in på specifika detaljer utan nöjer sig med att sammanfatta barnens lärande i en mening.

Pedagog 8: "Det finns mycket barnen kan lära sig. Natur, djur, matematik, språk m.m. om man är närvarande och delaktig".

Pedagog 11: "I utomhusmiljön kan barnen i stort sett lära sig allt som dom kan lära sig inne".

En pedagog skriver om en skillnad som finns när man pratar om att lära sig matematik inomhus och utomhus.

Pedagog 15: "Allt de kan lära sig inne kan lära sig ute. Skillnad är när vi pratar matematik att använda sig av naturmaterial".

Sammanfattningen av hela kategorin D, är att pedagogerna anser att barnen kan lära sig allt som går att lära sig inomhus i utomhusmiljön. En pedagog ser skillnad på matematiklärandet inomhus mot hur man kan lära sig matematik utomhus, men går inte in och förklarar närmare. Naturmaterial används gärna och kunskaperna om vad man kan göra utvecklas i samspel mellan pedagogerna och barnen.

E. Dokumenteras aktiviteterna i utomhusmiljön?

Alla pedagoger som deltog i enkätundersökningen svarade att de på olika sätt dokumenterade aktiviteterna i utomhusmiljön.

E.1 Fotografering

Det vanligaste sättet att dokumentera aktiviteterna i verksamheten är att använda kameran som hjälpmedel. Alla pedagogerna skrev något av följande.

"Foton", "Med kamera" och "Ibland. Fotografering".

Sammanfattning av kategori E.1, är att pedagogerna tar bilder av aktiviteterna som sker utomhus. Man kan låta barnen ta bilder av aktiviteterna ur sitt perspektiv och att de sedan får vara med och reflektera kring vad de gör och vad de lärt sig i de olika aktiviteterna.

E.2 Reflektion

Reflektion nämner många av pedagoger som en del i sin dokumentation.

"reflektioner kring vad barnen kan och utvecklingen" och "utvärdering".

Sammanfattning av kategori E.2, är att pedagogerna nämner att reflektionen kring utvärderingen kan ske i arbetslaget, men att det även kan ske i barngruppen tillsammans med barnen.

E.3 Barns deltagande

Några pedagoger nämnde barnens deltagande i dokumentationen.

Pedagog 3: " plockar med löv, kottar hem. Barnen får rita vad dom gjort t.ex. i skogen".

Pedagog 4: "barnteckningar".

Pedagog 6: "skapande".

Pedagog 8: "dialog".

Pedagog 15: "pedagogisk dokumentation i form av photostory".

Sammanfattning av kategori E.3, är att pedagogerna låter barnens delaktighet vara en del av dokumenteringen. Antingen genom att de ritar och målar teckningar om vad de har gjort. Eller att barnen tillsammans skapar en photostory på datorn och får berätta vad de gjort till varje bild som visas.

E.4 Dokumentation

I dokumentationen finns det flera olika sätt att gå till väga på.

Pedagog 2: "text till föräldrar Även till barnens mapp på datorn".

Pedagog 7: "små kommentarer".

Pedagog 9: "dokumentation av barnens upptäckter".

Sammanfattning av kategori E.4, är att pedagogerna här fokuserar på det skriftliga sättet att dokumentera aktiviteterna i verksamheten. Att skriva texter så att föräldrarna själva kan läsa

vad barnen har gjort under dagen eller veckan. Små kommentarer om vad som sagts under aktiviteten är också ett sätt att gå tillväga på.

E.5 Planering

Tre pedagoger skriver att de planerar aktiviteter och har uppföljning på avdelningsplaneringen varje vecka. Men jag väljer att bara ta med en pedagog.

Pedagog 5: "uppföljning varje vecka på avdelningsplaneringen".

Sammanfattning av hela kategorin E, är att dokumentationen av aktiviteterna i utomhusmiljön sker på olika sätt, men främst med kamera. Pedagogerna svara kortfattat och många ger inte några närmare förklaringar. Men de reflekterar antingen i arbetslaget under planeringstid och ibland sker även reflektioner med barnen. Där de utifrån fotografier, teckningar eller annan skapande verksamhet är delaktiga i dokumentationen av verksamheten. Föräldrarna får också ta del av dokumentationen genom att pedagogerna synliggör aktiviteterna på olika sätt, fotografier, teckningar och vid dialog med föräldrarna.

F. Hur kan du använda gården som lärmiljö?

F.1 Gården och material

Några av pedagogerna nämner material i frågan hur de kan använda gården som lärmiljö. En del pedagoger nämner även att de tar ut material från inomhusverksamheten. De skriver följande.

Pedagog 1: "Jag önskar att vi haft mer material ute, vilket är på gång. Ta ut klossar med mera".

Pedagog 4: "Variera materialet som finns ute (färg/ vatten/ klossar/ pinnar)".

Pedagog 6: " tillföra ped. Material; på samma sätt som man använder inomhusmiljön".

Pedagog 10: "Mer möjligheter. Kan använda naturmaterial".

Pedagog 15: "material, utrustning för alla åldrar på förskolan".

Att gården är stimulerande för barnens utveckling och lärande, där de får utrymme att använda fantasin i sina lekar. Man kan dela in gården i olika små rum eller i olika stationer så att barnen får vistas i olika kontexter där lärandet kan utvecklas.

*Pedagog 16: "Kan ta ut sagopåsar ex. "bockarna bruse" sen leker barnen det ute".
Man får även ha en gård som stimulerar till lärande".*

Pedagog 8: "Ha olika stationer på gården".

Några pedagoger nämner gården och hur den är planerad. Att barnen sysselsätter sig själva och känner att de blir stimulerade och att deras lekar på gården är meningsfulla ur ett lärande perspektiv.

Pedagog 15: "gården skall vara planerad och ha stimulerande sysselsättningar".

Pedagog 18: "Om man har en väl planerad gård, är det bara fantasin (och säkerheten) som sätter gränser. Då kan barnen använda den för att utforska, undersöka och upptäcka både genom tanke och handling. Naturvetenskap, motorik etc."

Sammanfattningen av kategori F.1, är att många av pedagogerna ser möjligheten att ta ut de saker som används inomhus. Det finns även de som ser till utomhusmiljöns resurser och att pedagogerna bör använda matematiska begrepp när de till exempel är i sandlådan eller gungar med barnen. De nämner även att man kan göra förändringar på gården för att skapa stimulerande miljöer för barnen i deras lärande.

F.2 Pedagogens delaktighet

Det är inte bara barnens delaktighet som anses viktigt, utan även pedagogens. Att vara närvarande och sätta ord på aktiviteter hjälper barnen i deras språkliga utveckling.

Pedagog 2: "T.ex. räkna sandkakor. Hur långt man springer/ hoppar. Benämna för att utveckla språket, allt barnen gör om man är en aktiv pedagog",

Pedagog 4: Se möjligheterna/ skapa upplevelser/ väcka nyfikenhet/ skapa utmaningar/ aktiva pedagoger".

Pedagog 16: "träna språket, turtagande, demokrati etc. man kan använda matematiska begrepp i ex. sandlådeleken. – höjd, mängd, djup etc. Man får även ha en gård som stimulerar till lärande."

En pedagog nämner olika aktiviteter som man gör på gården.

Pedagog 5: "Plantera, skörda, kompostera, sociala lekar, bygglekar, bygga koja, gräva och skapa med sand eller snö. Rita/ skriva i sanden med pinne, leta småkryp i gräset".

På gården kan pedagogerna fånga upp barnens intresse, lyssna och vara aktiva, de ser möjligheter för att utmana barnen i deras utveckling, och ser hur lekarna utvecklas i lärandemiljön.

Pedagog 11: "Se till att det finns möjligheter som utmanar barnen. Vara uppmärksam och fånga upp barnens intressen".

Pedagog 12: "Leken är en lärande miljö, I sandlådan t.ex. öser och häller du sand olika mängd i olika former".

Pedagog 17: "Leken är en lärandemiljö. Uppmuntrar barnen, vara delaktig som pedagog".

Sammanfattning av kategori F.2, är att delaktighet både med pedagoger och barn på gården kan skapa nya och utvecklande lärmiljöer. Barnen möts i sina lekar och blir utmanade av pedagogerna och i interaktionen utvecklas barnens erfarenheter och de får nya kunskaper.

F.3 Barnets utveckling

Barnens motorik nämns av pedagogerna och även på gården är det några av pedagogerna som ser hur man kan använda motoriken.

Pedagog 3: "Den används redan som lärmiljö, grovmotoriken (klättra, gunga, cykla med mera), sociala samspelet mellan barnen på alla avdelningar".

Pedagog 6: "Framförallt träna motoriska färdigheter".

Pedagog 9: "Fantasin, motorik, samspel, utforska vad vi hittar".

Pedagogen använder gården till att låta barnen utveckla sina lekar, lära sig vad det finns för regler eller skapa egna regler i sina lekar. Barnen får även tillfällen att lära sig om olika avstånd som finns på gården samt att vara sociala med andra barn men även med vuxna. Pedagogen svarade kortfattat på följande sätt.

Pedagog 7: "Lekar, regler, avstånd, socialt".

Sammanfattning av hela kategorin F, är att gården används och ses som en lärmiljö av pedagogerna. Några pedagoger nämner att de vill ha mer material till gården och att det ska vara anpassat till barnens olika åldrar. Att ta med sig artefakter från inomhusmiljön till utomhusmiljön nämns också av pedagogerna, som en möjlighet till att skapa nya lärmiljöer på gården. Delaktigheten mellan pedagoger och barn ses också som en viktig del i lärandemiljön, pedagogerna hjälper och utmanar barnen i deras sätt att tänka och utvecklas. En del av pedagogerna ser även möjligheter för barnen att utveckla sin motorik på gården. Men för att gården ska vara en god lärmiljö, behöver den stimulera barnen i deras lekar och nyfikenhet att upptäcka vad som finns på gården.

G. Vad tycker du kan förbättras för att använda utomhusmiljön som lärmiljö?

G.1 Pedagogens förhållningssätt

Pedagogerna skriver att de tycker att delaktighet och närvarande i barnens lekar är något som kan förbättras.

Pedagog 1: "Att pedagogerna är mer tillsammans med barnen, mer lekmaterial, större fokus på utomhusmiljön".

Pedagog 2: "att man är "närvarande" som pedagog. Deltar i barnens lekar eller observerar dem".

Pedagog 9: "Vi ska bli ännu bättre på att se möjligheterna i leken och vara med/delta i barnens aktiviteter".

Sammanfattningen av kategori G.1, är att pedagogerna ser att deras eget deltagande och närvarande i barnens lekar kan förbättras i utomhusmiljön. Pedagogerna nämner även observationer, att se och sedan synliggöra barnens lekar och deras utveckling är ett sätt att se vad gården erbjuder och vilka förändringar som man skulle kunna göra. Material och fokus på utomhusmiljön nämns också, det kan bero på att man stannar på gården där barnen har fri lek och pedagogerna står vid sidan om. Att ha en variationsrik utomhusmiljö där barnen utmanas behöver förbättras enligt en pedagog. Att ha tillgång till olika ställen som har varierande marker utmanar barnen i deras motoriska utveckling är också något som nämns.

G.2 Arbetslagets uppgifter

Arbetslagets uppgifter är viktiga om verksamhetens mål och planeringar ska uppfyllas. Pedagogerna skriver om att ha en pedagogisk tanke när man planerar aktiviteter för utomhusmiljö, där strävansmålen i läroplanen uppnås. Pedagogerna skriver på följande sätt.

Pedagog 1: "För mig själv är skogen en stor inspirationskälla där man kan få in hela läroplanen".

Pedagog 3: "Man har en pedagogisk tanke bakom vad man gör med barnen ute!".

Pedagog 16: "Vi har en "uteprofilers grupp" som har planerat/ gjort förändringar på gården".

En annan uppgift är att pedagogerna informerar föräldrarna om passande kläder för barnen att ha utomhus. Pedagogen beskriver sin tanke.

Pedagog 4: "Medvetna pedagoger som kan informera ex. föräldrar om vikten av bra/funktionsdugliga kläder".

En del som kan förbättras är att pedagogerna vågar använda sig av utomhusmiljön, att det man gör i verksamheten inte bara är för inomhusmiljön utan att barnen får en variationsrik miljö att vistas i. För att våga behöver alla pedagoger som arbetar i verksamheten få en förståelse för och se hur man kan använda utomhusmiljön som en lärmiljö.

Pedagog 10: "Att pedagoger vågar och vill ta verksamheten ut!".

Pedagog 11: "Att man som pedagog "vågar" testa på annorlunda aktiviteter utomhus och att förskolemiljön är tillåtande till detta".

Pedagog 15: "Att alla som jobbar i samma hus skall ha förståelse och vikten av utehusmiljö".

Sammanfattning av kategori G.2, är att pedagogerna svarar att det är viktigt att ha förståelse för varandras arbete i arbetslaget och genom att använda olika tillvägagångssätt nå samma mål i verksamheten. Att ha förståelse för olika lärmiljöer och om man inte är bekväm med att använda utomhusmiljön så kan man ändå försöka vara engagerad. Pedagogerna anser också att arbetslagets uppgift är att informera och uppdatera föräldrarna samt att få barnen att känna sig trygga i den verksamhetsmiljö som de möter när de kommer till förskolan.

G.3 Lärmiljö

Att förbättra utomhusmiljön för att skapa lärmiljöer är något som pedagogerna nämner. Att utomhusmiljön är tilltalande och inbjuder barnen till lek, att ha olika naturområden lättillgängliga anser pedagogerna är viktigt.

Pedagog 8: "Tilltalande och inbjudande miljö".

Pedagog 10: "Att gården eller närmiljön är lämplig. Att skogen är lättillgänglig."

Pedagog 18: "Det beror så mycket på hur förskolan är belägen, en just där jag arbetar skulle jag önska att fler barn fick gå till skogen för en själslig upplevelse och motorisk utmaning utöver det vanliga."

Tillgången till variationsrik utomhusmiljö är en del som nämns av en pedagog på följande sätt. Barnens lärmiljö bör vara utmanande utifrån deras ålder anser pedagogen, som skriver på följande sätt.

Pedagog 5: "Barn i lämplig ålder 2 ½ - 6 år klarar av att både äta och sova ute merparten av dagen, i skogen. 1 - 3 år bör ha naturgårdar med ojämn mark, skogsparti osv med staket för säkerhet".

För några pedagoger är det deras ansvar att se vilka lärmiljöer barnen vistas i och synliggöra de i verksamheten. Man kan använda utomhusmiljön på många olika sätt, till exempel skapa små rum där lekarna blir en del av lärandemiljön. Att barnen får chans att vistas i olika utomhusmiljöer så att de känner trygghet till platserna är viktiga för att miljön ska bli en lärandemiljö.

Pedagog 3: "Viktigt att personalen tänker på att det är en lärmiljö och använder den som det! Man har en pedagogisk tanke bakom vad man gör med barnen ute!"

Pedagog 4: "Skapa olika "rum" för lekmiljöer ute. Barnen måste vara "trygga" i utemiljön och varit där mycket för att det ska bli "lärmiljö"."

Några av pedagogerna som svarade på enkäterna skriver att gården är under ombyggnad. Det är intressant att pedagogerna berättar att de tillsammans med barnen fått vara med och utforma sin gård.

Pedagog 17: "Här håller de på att bygga om gården. Vi pedagoger och barn har fått vara med att utforma gården så den ska bli en mera lärande miljö."

Sammanfattning av kategori G.3, är att några av pedagogerna ser gården och uterummet som lärmiljö, dock är det en pedagog som anser att de har en bra utomhusmiljö. Slutsatsen jag kan dra är att många är nöjda med det de har och att ha nära till skogen känns som en viktigare del i undersökningen. För att barnen ska lära i uterummets miljöer behöver de vistas tillräckligt mycket på platserna för att känna trygghet. Att få vara delaktig i utformningen av en ny gård är något som inte sker så ofta. Det positiva är att pedagogerna tillsammans med barnen kan få en gård som passar till deras aktiviteter och till förskolans mål.

G.4 Förstörelse

Förstörelse är ett problem som pedagogerna tyvärr inte kan göra något åt, oftast sker det under helgerna när det inte är någon personal på plats.

Pedagog 16: "Tyvärr har det varit mycket förstörelse så personalen tappar intresset."

Sammanfattning av hela kategorin G, är att pedagogerna ser att det alltid finns något som man kan förbättra. Deras delaktighet i vad barnen leker på gården är en del, samt att arbetslagets sätt att se de olika lärmiljöerna kan förbättras. Det är lätt att fastna i rutiner eftersom det är bekvämt, men att våga ta steget och flytta ut en del av verksamheten så att man använder flera olika lärmiljöer ökar barnens förståelse för det som lärs ut. Pedagogernas arbete och planering är i detta fall viktigt, att få en rutin i vad man gör utomhus och vilka miljöer man behöver besöka för att lärandet ska utvecklas och vilka strävansmål i läroplanen man når i sin tanke med verksamheten. Att förstörelse sker på förskolegården är något som kan få pedagogerna att tappa lusten till att försöka använda gården som lärmiljö. Pedagogerna nämner även att gården just nu håller på att byggas om och att de själva tillsammans med barnen har fått vara med och bestämma. Det är positivt att få vara med och tycka till för att få gården att kännas som deras och att gården stimulerar barnen i deras utveckling och lärande.

5 Slutdiskussion

Resultatdiskussion

Jag kommer att utgå ifrån resultatet i undersökningen och koppla den till den teoretiska delen, samt synliggöra mina egna synpunkter. Resultatet visar att pedagogerna på något sätt använder sig av utomhuspedagogik i verksamheten, trots att det framkommer att det finns vissa brister i deras förståelse av utomhuspedagogik.

Synliggöra utomhusmiljön i den pedagogiska verksamheten

Utomhuspedagogik kan i resultatet sammanfattas att det enligt pedagogerna handlar om skogsmiljöer och inte alla olika typer av utomhusmiljöer såsom gården, lekplatser, stadsmiljö och landsbygden. Utomhuspedagogiken handlar om att öka möjligheterna till att skapa fler lärandemiljöer där barnen får uppleva sin lärprocess i olika kontexter. Szczepanski (2007) är

en av de forskare som framhäver de positiva sidorna med utomhuspedagogik, meningen med utomhuspedagogik är att lärandet upplevs med kroppen och sinnen. Man får då igång tankarna och en djupare kunskap inom lärandeområdet, de kroppsliga upplevelserna är även bra för hälsan. Pedagogerna är medvetna om de sinnliga och kroppsliga upplevelserna, de beskriver ofta att grovmotoriken tränas genom att barnen klättrar, springer, hoppar och cyklar. Som till exempel pedagog 18 säger under kategori D.1; ”Dessutom är det lättare att lära sig om utomhusmiljön om man får lov att vara i den”. Pedagogerna är medvetna om att barnen behöver utveckla trygghet till platsen för att barnens lärandeprocess ska kunna utvecklas.

Skillnaden mellan att vistas i en naturlig miljö och en artificiell miljö, är att den naturliga miljön inte är strukturerad och anpassad till samhället, så som den artificiella alltså konstgjorda miljön är. Ett exempel på en artificiell miljö är förskolegården som är anpassad för barn i de åldrar som vistas i verksamheten. Enligt Brügge och Szczepanski (2002) skapar den naturliga miljön, situationsbundna och unika lärandemiljöer, där lärandet blir realistiskt och barnen kan få använda sina kunskaper. Pedagogerna skriver om lättillgänglig skogsmiljö, till exempel pedagog 10 i kategori G.3; ”Att gården eller närmiljön är lämplig. Att skogen är lättillgänglig”. Många förskolor har inte någon skogsmiljö som de kan besöka under en förmiddag utan behöver planera en längre utflykt. Det är problematiskt eftersom barngrupperna är stora och många pedagoger ser då hindrena med att åka. Men många av de förskolor som har promenadavstånd till skogen, använder ändå inte skogen som en lärmiljö. Utomhusmiljön är som sagt många olika närmiljöer, men när man pratar om utomhuspedagogik, så är det oftast skogen som pedagogerna nämner. I undersökningen är det några pedagoger som ser sitt ansvar i att för barnen synliggöra barnens lek- och lärmiljöer, både inomhus och utomhus.

Växelverkan mellan inomhus- och utomhusperspektivet är något som Dahlgren och Szczepanski (2004) nämner. I inomhusmiljön är det den teoretiska bildningen som står i fokus, genom att koppla den teoretiska bildningen till de praktiska upplevelserna som utomhusmiljön kan erbjuda blir barnens kunskaper och erfarenheter både bredare och djupare. Men för att lärandet ska bli situerat, behöver barnen få chans att utforska den utomhusmiljö som de besöker.

Pedagogernas attityd till utomhuspedagogik.

Resultatet i undersökningen visar att de flesta pedagogerna anser att allt barnen kan lära sig inomhus, kan de lära sig i utomhusmiljön. De menar att man kan ta artefakterna som används i verksamheten inomhus, med sig till utomhusmiljön. Något som motsäger det Hedberg (2004) nämnde i teoridelen om vad utomhuspedagogik är, han menar att om man tar med sig färdiga artefakter ut och använder utomhusmiljön som sittplats så är det inte utomhuspedagogik som man använder. Att använda utomhuspedagogik är att lärandet sker med hela kroppen och alla sinnen, vilket inte sker om man sitter på en filt och leker med leksaker som man lika väl kan leka med inomhus eller läser en bok.

Vissa av pedagogerna, som till exempel pedagog 16 som i kategori D.2 skriver ”Jag vill att de ska lära sig att använda naturens material i sin lek. Utveckla fantasin och inte alltid ha färdigt

material”. Pedagogen använder gärna naturmaterial när de är i utemiljön, de ser möjligheterna det ger i att barnen lär sig hur man beter sig i närmiljön och hur kretsloppet fungerar. I *Lpfö* (utbildningsdepartementet 1998 reviderad 2010) står det att ”arbetslaget skall samarbeta för att erbjuda en god miljö för utveckling, lek och lärande” (s.11). I utomhuspedagogiken får barnen tillfälle att lära sig saker på olika sätt, pedagogerna har möjlighet att bara vara en av deltagarna och stödja barnen i deras utveckling när de utforskar sin närmiljö.

Ett problem som uppstår när och om pedagogerna inte vill använda utomhuspedagogiken är att det kan bli svårigheter att uppfylla läroplanens strävande mål. Ericsson (2004) nämner att använda utomhuspedagogik som en resurs kan synliggöra delarna av lärandeprocessen och därmed skapa helheter i barnens läroprocess. Pedagog 1 nämner i kategori G.2; ”För mig själv är skogen en stor inspirationskälla där man kan få in hela läroplanen”. Dock är det inte alla pedagoger som är medvetna om att man genom utomhuspedagogiska lärmiljöer kan få in hela läroplanen. Många pedagoger nämner att barnen lär sig värna om miljön som till exempel pedagog 7 i kategori A.2; ”att barnen lär sig värna om miljön. Allemansrätt. Hur ser det ut där vi bor”. När man använder utomhuspedagogik handlar det om så mycket mer än att bara värna om miljön som Dahlgren och Szczepanski (2004) nämner, att utomhusmiljön inte är synonymt med naturlandskap, utan innebär den närmiljö där vi människor lever och skapar sina liv.

Planering av verksamheten nämner pedagogerna i resultatet, att ha mål och syfte är viktigt om pedagogerna ska kunna synliggöra barnens lärande i utomhusmiljön. Kernell (2002) lyfte i teoridelen fram att lärandemiljön behöver vara inbjudande och även ge barnen utrymme för lärandesituationer. I resultatet framkommer pedagogernas syn på planeringen och att de oftare planerar aktiviteter för skogsmiljö än för aktiviteter på gården. Som pedagog 1 skriver i kategori C.1; ”när vi går till skogen, att det ej sker på gården där att det oftast ses som ett andrum och chans till ”fri lek”.”. När det handlar om förskolegården så ser pedagogerna den som ett ”fri rum” där barnen själva bestämmer vad de ska leka och med vem.

Många av pedagogerna inser även att de behöver förbättra sitt förhållningssätt till barnen när de leker på gården som till exempel pedagog 9 i kategori G.1; ”Vi ska bli ännu bättre på att se möjligheterna i leken och vara med/delta i barnens aktiviteter”. I resultatet går det att utläsa att pedagogerna vill vara mer deltagande och närvarande i barnens lekar på gården. Här uppstår en ny fråga, om varför pedagogerna inte är närvarande i barnens lekar på gården? Enligt Grindberg och Langlo Jagtöjen (2000) har förskoleverksamheterna idag många möjligheter att erbjuda barnen fysiska aktiviteter. Gården är en artificiell miljö som är skapad för att utmana barnen i deras fysiska utveckling genom klätterställningar, rutschkanor, sandlådor med mera. Pedagogerna nämner att de behöver ha ett större fokus på hur de använder utomhusmiljön och till vad, alltså att synliggöra verksamheten för sig själva. Pedagog 3 i kategori G.3 nämner att; ”Viktigt att personalen tänker på att det är en lärmiljö och använder den som det! Man har en pedagogisk tanke bakom vad man gör med barnen ute!”. Det är en viktig del, för om man inte ser meningen med att använda utomhuspedagogiken kan man inte heller förvänta sig att skapa lärandemiljöer för barnen.

Utomhusmiljö som lärandemiljö

Av undersökningen går det att utläsa att pedagogerna anser att barnen kan lära sig allt i utomhusmiljön. I utomhusmiljön nämner många av pedagogerna i undersökningen att barnens grovmotorik tränas, om de får möjlighet att vistas i olika utomhusmiljöer. Att barnen utvecklas i samspel med utemiljön genom de kroppsliga upplevelserna men även de sinnliga upplevelserna är något som Brügge och Szczepanski (2002) beskriver. De kroppsliga upplevelserna är något som främjar barnens hälsa positivt idag, när de flesta barnen utför aktiviteter inomhus.

Pedagog 16 i kategori D.2 beskriver utomhusmiljöns material, att låta barnen själva få använda fantasin och skapa något av naturmaterial. Det handlar om att utemiljön blir en del av barnens läroprocess, där de utvecklas och stärker sin självbild i och med att de tillåts att utforska och undersöka närmiljön. I *Lpfö* (utbildningsdepartementet 1998 reviderad 2010) står det att ”verksamheten ska bidra till att barnen utvecklar en förståelse för sig själva och sin omvärld. Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra grunden för den pedagogiska verksamheten” (s.9). Pedagogen skriver även att många barn lär sig genom aktiviteter. Utomhusmiljön är i många avseenden variationsrik, där barnen får möta olika utmaningar som inte finns i inomhusmiljön (Brügge och Szczepanski 2002). Man kan använda utomhusmiljön som en del av verksamheten, se det som en resurs som stöttar lärandesituationerna och barnen i deras utveckling och sökande efter ny kunskap och förståelse. I teorin nämns Grindberg och Langlo Jagtöjen (2000) som beskriver att barn behöver vistas i variationsrika miljöer, och det handlar om både inne – och utemiljöer i samverkan med varandra.

En intressant tanke är att pedagog 15 i kategori D.3 nämner att det är en skillnad i att ha matematik när det handlar om att det finns annat material utomhus än inomhus. Slutsatsen jag drar är att pedagogen i utomhusmiljön använder sig av naturmaterial och att de inte kan användas inomhus och att de artefakter som används inomhus inte kan användas utomhus. Szczepanski (2004) beskriver pedagogernas roll som att skapa meningsfulla och produktiva lärmiljöer, där barnen får erfarenheter från olika kunskapskällor och lärandesituationer. Pedagogerna skall även vara aktiva och synliggöra det som barnen gör genom att benämna de olika begrepp som barnen stöter på.

För barnen i förskolan är närmiljön viktig att få utforska och undersöka, då de utvecklar sin självständighet (Pramling Samuelsson och Sheridan 1999). I undersökningen beskriver pedagogerna på olika sätt om att de måste våga flytta en del av verksamheten till utomhusmiljön. För att tillsammans med barnen utveckla förskolans verksamhet och öppna dörrarna till nya lärandemiljöer. Pedagogerna behöver se och förstå vad det är barnen kan lära sig när de får vistas i olika miljöer. Utomhusmiljön skapar möjligheter till olika dialoger och samspel, där barnens olika kunskaper och erfarenheter kommer fram. När de möter nya situationer utvecklas även barnens språk i interaktion med pedagogerna och andra barn i gruppen. Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) nämner att pedagogerna kan tillsammans med barnen koppla den teoretiska kunskapen inomhus till de praktiska kunskaperna i utemiljön, barnen får då tillfälle att själva få ett annat perspektiv på det kunskapsområde som det handlar om. Resultatet i undersökningen visar att pedagogerna är inne på att planera

verksamheten så att utomhusmiljön blir en naturlig del i det dagliga arbetet. Samt att ha färdiga mål från läroplanen om det som skall läras och undersökas. Samt att barnen får en chans att undersöka närmiljön som besöks för att det ska bli en lärandemiljö.

Personlig reflektion

Jag har funderat på om jag kunde ha utfört min undersökning på något annat sätt, om jag skulle göra fler studier utifrån denna undersökning. Det jag kommer fram till är att det finns många olika möjligheter till exempel intervjuer och att man får se teknikerna som olika lärprocesser. Denna undersökning har gett mig många funderingar och aha- upplevelser, på hur utomhuspedagogik används men även vad som behöver synliggöras i verksamheterna. Pedagogerna som var med i undersökningen svarade på de flesta frågorna kortfattat och positivt, men några valde att förklara sina tankar. Jag anser att min studie påvisar att pedagogernas attityd till utomhuspedagogik är positiv, men att det finns brister i vad utomhuspedagogik innebär för verksamheten och hur pedagogerna ska använda den.

Jag är intresserad av att själv använda utomhuspedagogik när jag börjar arbeta inom förskoleverksamheten, men jag vill göra det i växelverkan med inomhuspedagogiken. Jag inser att det kan finnas svårigheter när man kommer in som ny pedagog i verksamheten, men mitt mål är att synliggöra den utomhuspedagogik som används och utgå ifrån det. Att lyfta fram fördelarna och se möjligheterna är något som jag vill ta med mig när jag arbetar med barnen och framförallt att låta de vara delaktiga i utformningen av sin utveckling och sitt eget lärande. Jag vill avsluta med en dikt som jag läst i Titti Olssons bok ”Varför sjunker inte äpplet?”

Ögon kan se och öron kan höra.
Men händer vet bäst hur det känns att röra.
Huden vet bäst när någon är nära.
Hela kroppen behövs för att lära.

Hjärnan kan tänka och kanske förstå.
Men benen vet bäst hur det är att gå.
Ryggen vet bäst hur det känns att bära.
Hela kroppen behövs för att lära.

Om vi ska lära oss nåt om vår jord,
Så räcker det inte med bara ord.
Vi måste komma den nära.
Hela kroppen behövs för att lära.

(Okänd författare)

Förslag på vidare forskning

Det skulle vara intressant att forska vidare om hur barn som bara har utomhuspedagogik löser konflikter när de börjar skolan. Barnens referensramar är utomhus utan väggar, hur blir det när deras utrymme blir begränsat?

Tack

Jag vill tacka pedagogerna för deras svar i enkätundersökningen, och ett tack till min handledare Ivar Armini som gav mig mycket konstruktiv kritik så att jag såg studien ur andra perspektiv. Till sist vill jag tacka min familj och mina vänner som har stöttat mig i min utbildning och som har hjälpt till genom att läsa mina arbeten.

6 Referenser och referenslista

- Brügge, Britta., & Szczepanski, Anders. (2002). Pedagogik och ledarskap. I Brügge, Britta., Glanz, Matz., & Sandell, Klas.(2002). *Friluftslivets pedagogik – För kunskap, känsla och livskvalitet.* (s. 25-52). Stockholm: Liber.
- Carlgren, Ingrid (red) (1999). *Miljöer för lärande.* Lund: Studentlitteratur.
- Claesson, Silwa.(2007). *Spår av teorier i praktiken.* Lund: Studentlitteratur.
- Dahlgren, Lars Owe. (2007). Om boklig bildning och sinnlig erfarenhet. I Dahlgren, Lars Owe., Sjölander, Sverre., Strid, Jean Paul., & Szczepanski, Anders. (2007). *Utomhuspedagogik som kunskapskälla. Närmiljö blir lärmiljö.* (s. 39-54). Lund: Studentlitteratur.
- Dahlgren, Lars Owe., & Szczepanski, Anders. (2004). Rum för lärande – några reflexioner om utomhusdidaktikens särart. I Wickman, Per-Olof., Lundegård, Iann., & Wohlin, Ammi.(2004). *Utomhusdidaktik.* (s. 9-24). Lund: Studentlitteratur.
- Ericsson, Gunilla. (2004). Uterummets betydelse för det egna växandet. I Wickman, Per-Olof., Lundegård, Iann., & Wohlin, Ammi.(2004). *Utomhusdidaktik.* (s. 137-150). Lund: Studentlitteratur.
- Esaiasson, Peter m.fl. (2003/2007). *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad,* uppl. 2. Stockholm: Norstedts juridik
- Grahn, Patrik. (2007). Barnet och naturen. I Dahlgren, Lars Owe., Sjölander, Sverre., Strid, Jean Paul., & Szczepanski, Anders. (2007). *Utomhuspedagogik som kunskapskälla. Närmiljö blir lärmiljö.* (s. 55-104). Lund: Studentlitteratur.
- Grindberg, Tora., & Langlo Jagtöjen, Greta.(2000). *Barn i rörelse.* Lund: Studentlitteratur.
- Hedberg, Per. (2004). Att lära in ute – Naturskola. I Wickman, Per-Olof., Lundegård, Iann., & Wohlin, Ammi.(2004). *Utomhusdidaktik.* (s. 63-80). Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, Eva.(2001). *Små barns etik.* Stockholm: Liber.
- Johansson, Inger.(2005). *Bra för barn? Metodstudie inom Barn Bra-projektet.* Pedagogisk arbetsrapport nr 7. Institutionen för pedagogik vid Växjö Universitet.
- Kernell, Lars-Åke.(2002). *Att finna balanser.* Lund: Studentlitteratur.
- Klerfelt, Anna. (1999). Fritidshem och skola – olika miljöer för lärande. I Carlgren, Ingrid (red) (1999). *Miljöer för lärande.* (s. 79-101). Lund: Studentlitteratur.
- Lundegård, Iann. (2004). Att tända en eld. I Wickman, Per-Olof., Lundegård, Iann., & Wohlin, Ammi.(2004). *Utomhusdidaktik.* (s. 81-96). Lund: Studentlitteratur.

- Nelson, Nina. (2007). Den växande individens hälsa. I Dahlgren, Lars Owe., Sjölander, Sverre., Strid, Jean Paul., & Szczepanski, Anders. (2007). *Utomhuspedagogik som kunskapskälla. Närmiljö blir lärmiljö.* (s.105-118). Lund: Studentlitteratur.
- Pape, Kari.(2001). *Social kompetens i förskolan – att bygga broar mellan teori och praktik.* Stockholm: Liber.
- Pramling – Samuelsson, Ingrid., & Sheridan, Sonja. (1999). *Lärandets grogrund.* Lund: Studentlitteratur.
- Sandell, Klas. (2002). Från naturliv till friluftsliv. I Brügge, Britta., Glanz, Matz., & Sandell, Klas.(2002). *Friluftslivets pedagogik – För kunskap, känsla och livskvalitet.* (s. 7-24). Stockholm: Liber.
- Skolverket. (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98: reviderad 2010.* Stockholm: Skolverket.
- Strotz, Håkan., & Svenning, Stephan. (2004). Betydelsen av praktisk kunskap, den tysta kunskapen. I Wickman, Per-Olof., Lundegård, Iann., & Wohlin, Ammi.(2004). *Utomhusdidaktik.* (s. 25-46). Lund: Studentlitteratur.
- Stukát, Staffan. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap.* Lund: Studentlitteratur.
- Szczepanski, Anders. (2007). Uterummet – ett mäktigt klassrum med många lärmiljöer. I Dahlgren, Lars Owe., Sjölander, Sverre., Strid, Jean Paul., & Szczepanski, Anders. (2007). *Utomhuspedagogik som kunskapskälla. Närmiljö blir lärmiljö.* (s. 9-38). Lund: Studentlitteratur.
- Säljö, Roger., Schoultz, Jan., & Wyndhamn, Jan. (1999). Artefakter som tankestötta. I Carlgren, Ingrid (red) (1999). *Miljöer för lärande.* (s. 155-181). Lund: Studentlitteratur.
- Williams, Pia.(2006). *När barn lär av varandra - samlärande i praktiken.* Stockholm Liber.
- Wohlin, Ammi. (2004). Kulturlandskapet och torpet i undervisningen. I Wickman, Per-Olof., Lundegård, Iann., & Wohlin, Ammi.(2004). *Utomhusdidaktik.* (s. 47-62). Lund: Studentlitteratur.
- Åkerblom, Petter. (2004). Med livet som insats. I Wickman, Per-Olof., Lundegård, Iann., & Wohlin, Ammi.(2004). *Utomhusdidaktik.* (s. 117-136). Lund: Studentlitteratur.
- Åkerblom, Petter. (2008). Ge plats åt utomhuspedagogiken. I Olsson, Titti.(2008). *Varför sjunker inte äppet? Om utomhuspedagogik i Lunds kommun.* (s. Uppsala: Movium, Stad och Land.

7 Bilaga

Enkätundersökning

Hej mitt namn är Pernilla och jag läser till förskolelärare vid Göteborgs Universitet. Examensarbetet som jag ska skriva kommer att handla om utomhuspedagogik som lärmiljö i förskolan. Svaren på enkätfrågorna kommer att behandlas anonymt i examensarbetet.

1. Vad är din befattning?

2. Vad innebär utomhuspedagogik för dig i din yrkesroll?

3. Hur använder du pedagogiken utomhus?

4. Planerar du aktiviteter för utomhusmiljö?
 - Ja. Vad?

 - Nej. Varför?

5. Vad anser du att barnen ska eller kan lära sig i utomhusmiljön?

6. Dokumenteras aktiviteterna i utomhusmiljön?
 - Ja. Hur?

 - Nej. Varför?

7. Hur kan du använda gården som lärmiljö?

8. Vad tycker du kan förbättras för att använda utomhusmiljön som lärmiljö?

Tack så mycket för att du har tagit dig tid till att hjälpa mig i mitt examensarbete.
Mvh Pernilla